Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ-1

ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ

ਪਹਿਲੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

© ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ 2018 .... 2,66,552 ਕਾਪੀਆਂ

All rights, including those of translation, reproduction
and annotation etc., are reserved by the
Punjab Government

ਚੇਤਾਵਨੀ

1. ਕੋਈ ਵੀ ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਜਿਲਦ-ਸਾਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। (ਏਜੰਸੀ-ਹੋਲਡਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੰ. 7 ਅਨੁਸਾਰ)
2. ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਛਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਜਾਅਲੀ ਨਕਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾਂ (ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ) ਦੀ ਛਪਾਈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਸਟਾਕ ਕਰਨਾ, ਜਮ੍ਹਾਂ-ਖੋਰੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਆਦਿ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਜੁਰਮ ਹੈ।

ਮੁੱਲ : 56.00 ਰੁਪਏ

ਸਕੱਤਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ, ਵਿੱਦਿਆ ਭਵਨ, ਫੇਜ਼-8 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ-160062 ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਮੈਸ. **ਪੰਜਾਬ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਜਲੰਧਰ** ਰਾਹੀਂ ਛਾਪੀ ਗਈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ-ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਥਲੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ (ਪਹਿਲੀ-ਭਾਸ਼ਾ) ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਐੱਨ.ਸੀ.ਐੱਫ਼. 2005 ਅਤੇ ਪੀ.ਸੀ.ਐੱਫ਼. 2013 ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਬਾਲ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਾਲ-ਗੀਤਾਂ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਅਧਾਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ਼-ਨਾਲ਼ ਸੁੰਦਰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਮੋਹਣਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਕਾਸ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਮਾਹਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਚੌਹਾਨ ਦੁਆਰਾ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਸ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਰ ਐੱਸ.ਸੀ.ਈ.ਆਰ.ਟੀ. ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਸ. ਜਸਕਰਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਦੀਪਕ ਬਾਂਸਲ, ਸ੍ਰੀ ਰੰਜੀਵ ਸੇਠੀ, ਸ. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ, ਸ੍ਰੀ ਮਦਨ ਬਜਾਜ ਅਤੇ ਸ. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਲੰਗੜੋਆ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਏ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ

ਪੰਜਾਬ ਕਰੀਕੁਲਮ ਫ਼ਰੇਮਵਰਕ 2013 ਦੀ ਲੋਅ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਚਾਰ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ-ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਿਚਲੀ ਪਰਿਪੱਕਤਾ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬੁਨਿਆਦ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਬੋਲਣ-ਪੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਗ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਭਾਗ ਵੱਲ ਪੂਰੀ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਿਮਨ-ਲਿਖਿਤ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਚਾਰਨ।

- ਅਧਿਆਪਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਬਾਲ-ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਲੈਅਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਸਹਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਬਾਲ-ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲਣ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਨੰਨ੍ਹੇ ਬਾਲਾਂ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ਼ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਾਂਝ ਪੈ ਸਕੇ ਅਤੇ ਬਾਲ-ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਸਣ ਅਤੇ ਮੌਲਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲ਼ ਸਕਣ।
- ਤਸਵੀਰ ਰਾਹੀਂ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਕ ਢੰਗ ਨਾਲ਼ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ਼ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਮੌਖਿਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ
- ਆਓ ਕਰੀਏ, ਕੌਣ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਅਪਣਾਓ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਸੋਚ ਕੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕਰੇ।
- ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਰੰਗਦਾਰ ਤਸਵੀਰਾਂ (ਫਲ਼ਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ) ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲਣ-ਪੱਖ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਸ਼ ਹੈ।
- ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ, ਖੁਲ੍ਹ ਜਾ ਸਿਮ-ਸਿਮ, ਅੱਖਰ ਮਿਲਣੀ, ਲੱਭੋ ਮੇਰੇ ਅੱਖਰ ਆਦਿ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ।
- ਰੰਗੋ-ਰੰਗ ਮੁਹਾਰਨੀ ਚਾਰਟ, ਮੁਹਾਰਨੀ ਫਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਮੁਹਾਰਨੀ ਕਾਰਡ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਪੰਧ ਸੁਖਾਲ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ ਸੂਚੀ

	ਭਾਗ-ੳ	ਮੌਖਿਕ ਭਾਗ	ਪੰਨਾ ਨੰ. 1 ਤੋਂ 17
★	ਬਾਲ ਗੀਤ	ਮੈਡਮ ਜੀ ਨਮਸਤੇ (ਅਨਿਲ ਆਦਮ)	1
★	ਬਾਲ ਗੀਤ	ਅਬਲੂ ਬਬਲੂ (ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾਊਂ)	2
★		ਖੇਡੋ ਤੇ ਗਾਓ	3
★		ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ	4
★		ਫਲ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ	5
★		ਰੁੱਤਾਂ	6
★	ਬਾਲ ਗੀਤ	ਬੀਬਾ ਬਾਲ (ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ)	7
★		ਕੌਣ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ	8
★		ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣੀ	9
★		ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣੀ	10
★	ਬਾਲ ਗੀਤ	ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ-ਡੋ (ਸਤਪਾਲ ਭੀਖੀ)	11
★		ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ	12
★		ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ	13
★		ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢੋ	14
★		ਆਓ ਕਰੀਏ	15
★	ਬਾਲ ਗੀਤ	ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ (ਅਨਿਲ ਆਦਮ)	16
★		ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ	17

	ਭਾਗ-ਅ	ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ	18 ਤੋਂ 67
		ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ	53
		ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ ਗੀਤ	54
		ਭੁਲਾਵੇਂ ਅੱਖਰ	55
		ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ	58

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ	ਭਾਗ-ੲ	ਪਾਠ ਦਾ ਨਾਮ	68 ਤੋਂ 138
1		ਮੁਕਤਾ (ਦੋ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦ)	68
2		ਮੁਕਤਾ (ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦ)	71
3		ਮੁਕਤਾ (ਚਾਰ ਅੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦ)	74
4		ਕੰਨਾ	77
5		ਸਿਹਾਰੀ	81
6		ਬਿਹਾਰੀ	85
7		ਔਂਕੜ	89
8		ਦੁਲੈਂਕੜ	93
9		ਲਾਂ	97
10		ਦੁਲਾਵਾਂ	101
11		ਹੋੜਾ	105
12		ਕਨੌੜਾ	109
13		ਅੱਧਕ	113
14		ਟਿੱਪੀ	117
15		ਬਿੰਦੀ	121
16		ਰੰਗੋ-ਰੰਗ ਮੁਹਾਰਨੀ	125
17		ਸ਼ਬਦ-ਲੜੀਆਂ	127
18		ਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਾ	128
19		ਕੌਣ ਕੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ?	129
20		ਮੇਰਾ ਬਸਤਾ	131
21		ਰੁੱਖ	132
22		ਭਲਾ ਬੁੱਝੋ ਖਾਂ !	133
23		ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ	135
24		ਦਿਵਾਲ਼ੀ	136

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮੈਡਮ ਜੀ ਨਮਸਤੇ ! (ਮੌਖਿਕ)

ਮੈਡਮ ਜੀ, ਨਮਸਤੇ !
ਸੋਹਣੇ ਸਾਡੇ ਬਸਤੇ।
ਸੋਹਣੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਕੂਟੀ,
ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦਿਓ ਝੂਟੀ।
ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ,
ਅਸੀਂ ਵੀ ਟੀਚਰ ਬਣਨਾ ਹੈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਬਲੂ-ਬਬਲੂ (ਮੌਖਿਕ)

ਅਬਲੂ-ਬਬਲੂ ਭੈਣ-ਭਰਾ,
ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਣ ਦਾ ਚਾਅ।
ਬਬਲੂ ਵੱਡਾ ਅਬਲੂ ਛੋਟੀ,
ਦੋਵੇਂ ਬਹਿ ਕੇ ਖਾਵਣ ਰੋਟੀ।
ਅਬਲੂ ਆਖੇ ਸੁਣ ਤੂੰ ਵੀਰ,
ਚਮਚੇ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਖਾਈਏ ਖੀਰ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਖੇਡੋ ਤੇ ਗਾਓ (ਮੌਖਿਕ)

ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ,
ਪੱਗ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ।
ਦੁਪੱਟਾ ਭਰਜਾਈ ਦਾ,
ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਜਾਈਦਾ।

ਕੋਟਲ਼ਾ ਛਪਾਕੀ,
ਜੁਮੇਰਾਤ ਆਈ ਜੇ।
ਜਿਹੜਾ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਦੇਖੇ,
ਉਹਦੀ ਸ਼ਾਮਤ ਆਈ ਜੇ।

ਭੰਡਾ-ਭੰਡਾਰੀਆ,
ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਭਾਰ।
ਇੱਕ ਮੁੱਠੀ ਚੁੱਕ ਲੈ,
ਦੂਜੀ ਤਿਆਰ।

ਉੱਕੜ-ਦੁੱਕੜ ਭੰਬਾ-ਭੌ,
ਅੱਸੀ-ਨੱਬੇ ਪੂਰਾ ਸੌ।
ਸੌ ਗਲੋਟਾ ਤਿੱਤਰ ਮੋਟਾ,
ਚੱਲ ਮਦਾਰੀ ਪੈਸਾ ਖੋਟਾ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ (ਮੌਖਿਕ)

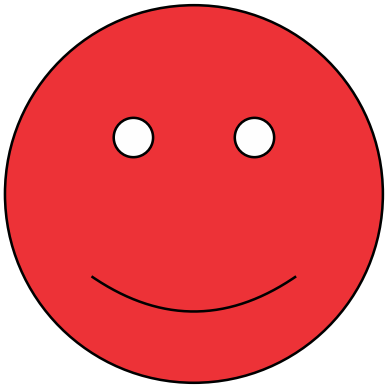

ਲਾਲ

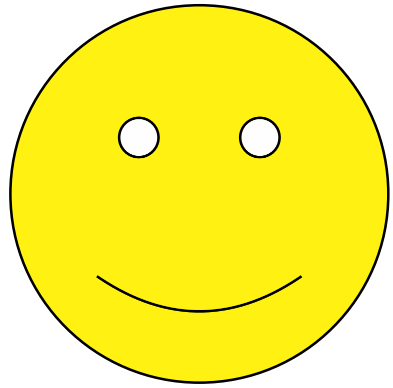

ਪੀਲ਼ਾ

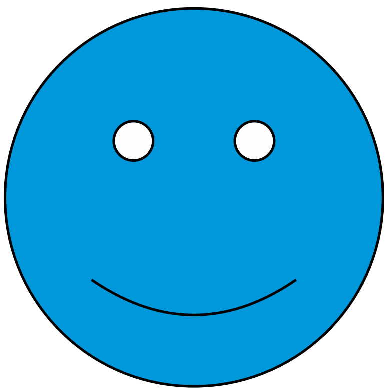

ਨੀਲਾ

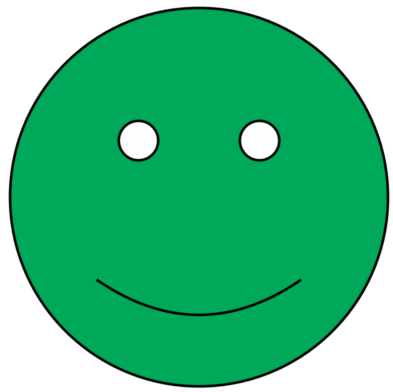

ਹਰਾ

ਕਾਲ਼ਾ

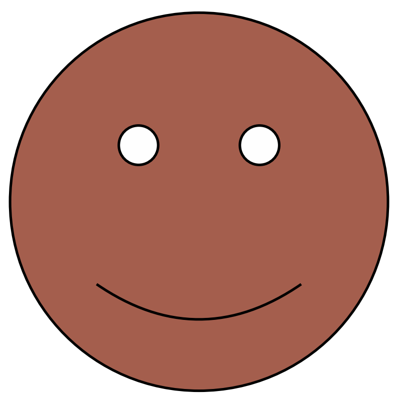

ਭੂਰਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਫਲ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ (ਮੌਖਿਕ)

ਸੇਬ

ਕੇਲਾ

ਅੰਬ

ਸੰਤਰਾ

ਅਨਾਰ

ਅੰਗੂਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਰੁੱਤਾਂ (ਮੌਖਿਕ)

ਗਰਮੀ

ਬਰਸਾਤ

ਸਰਦੀ

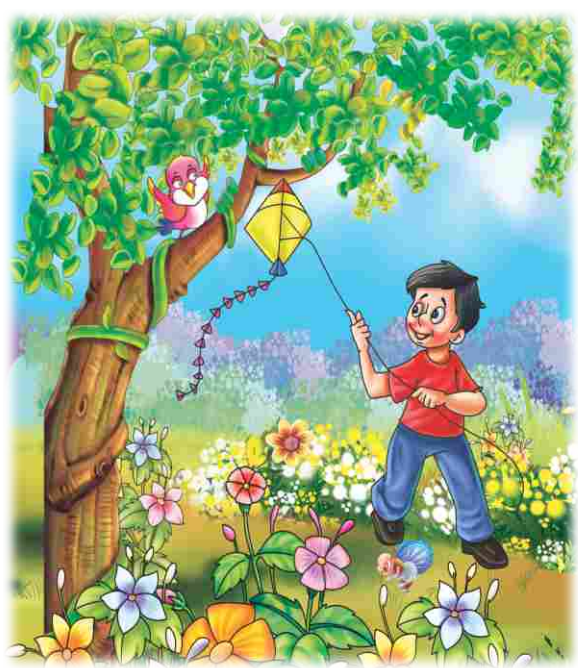

ਬਸੰਤ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਬੀਬਾ ਬਾਲ (ਮੌਖਿਕ)

ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਜਾਵਾਂ,
ਦਾਤਣ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਨ੍ਹਾਵਾਂ।
ਖਾ ਪਰੌਂਠਾ ਪਾਵਾਂ ਵਰਦੀ,
ਸਕੂਲ ਆਉਣ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਜਲਦੀ।
ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨਾਂ,
ਦੁੱਧ ਦਾ ਪੀਵਾਂ ਭਰਿਆ ਛੰਨਾ।
ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਵਾਂ,
ਤਾਂ ਹੀ ਬੀਬਾ ਬਾਲ ਕਹਾਵਾਂ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਕੌਣ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? (ਮੌਖਿਕ)

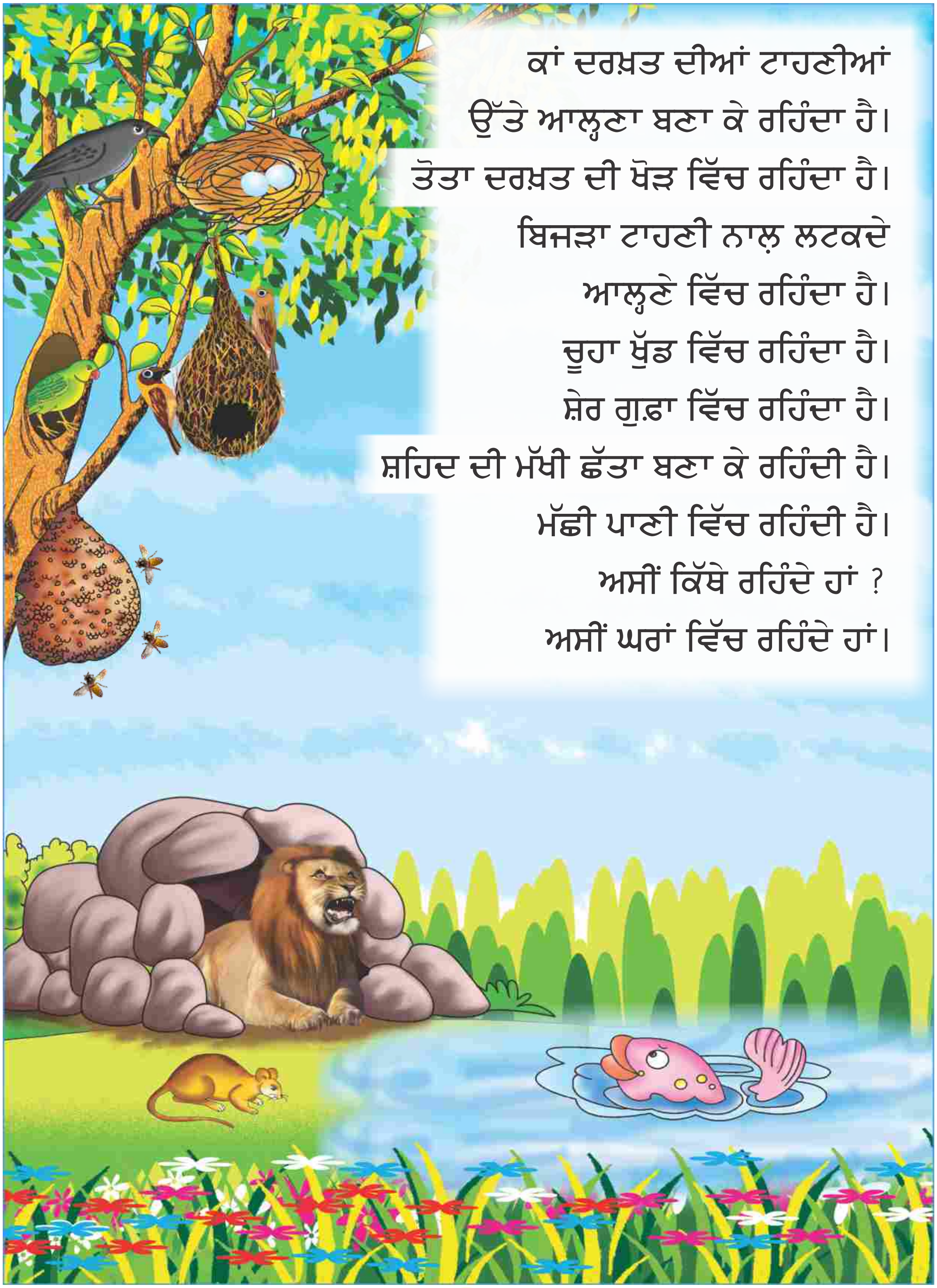

ਕਾਂ ਦਰਖ਼ਤ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ
ਉੱਤੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਤੋਤਾ ਦਰਖ਼ਤ ਦੀ ਖੋੜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਬਿਜੜਾ ਟਾਹਣੀ ਨਾਲ਼ ਲਟਕਦੇ
ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਚੂਹਾ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ੇਰ ਗੁਫ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ ਛੱਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
ਮੱਛੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।
ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ?
ਅਸੀਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣੀ (ਮੌਖਿਕ)

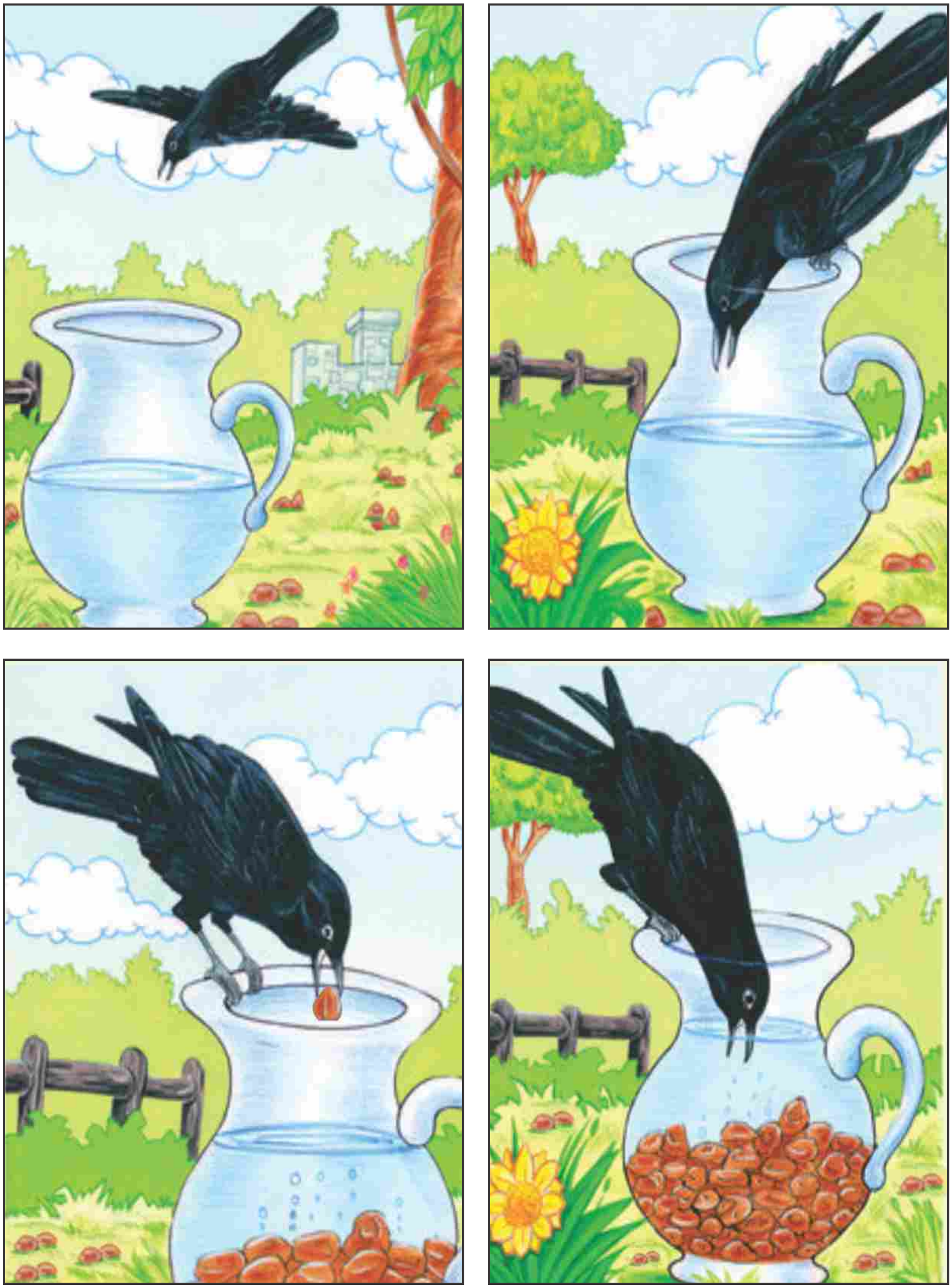

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਹਿਣ ਕਹਾਣੀ (ਮੌਖਿਕ)

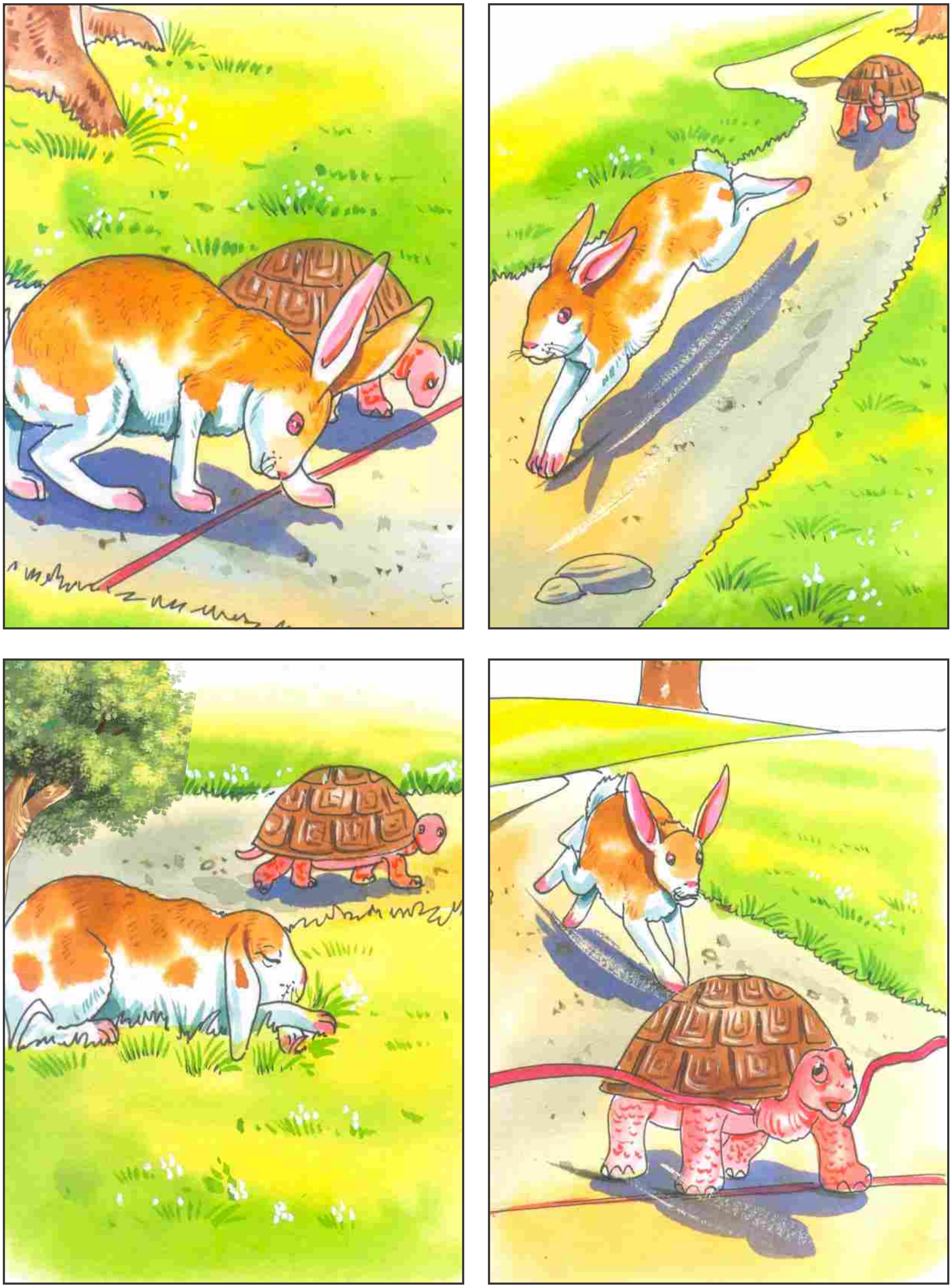

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ-ਡੋ (ਮੌਖਿਕ)

ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਇਆ ਕਬੂਤਰ,
ਬੈਠ ਗਿਆ ਉਹ ਕੰਧ ਦੇ ਉੱਪਰ।
ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੱਗਾ ਸੌਣ,
ਹਿੱਲੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਧੌਣ।
ਪਿੱਛਿਓਂ ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਆਈ,
ਕਬੂਤਰ ਫੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾਈ।
ਫੜਨ ਲਈ ਉਸ ਮਾਰੀ ਤਾਰੀ,
ਕਬੂਤਰ ਉੱਡਿਆ ਮਾਰ ਉਡਾਰੀ।
ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ...... ਡੋ......
ਬਿੱਲੀ ਮਾਸੀ ਡੋ...... ਡੋ......

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ (ਮੌਖਿਕ)

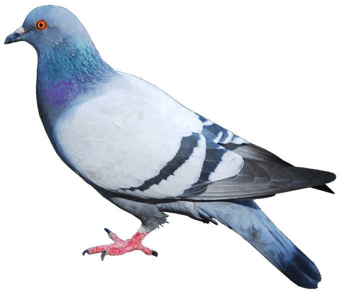

ਕਬੂਤਰ

ਬਾਜ਼

ਤੋਤਾ

ਚਿੜੀ

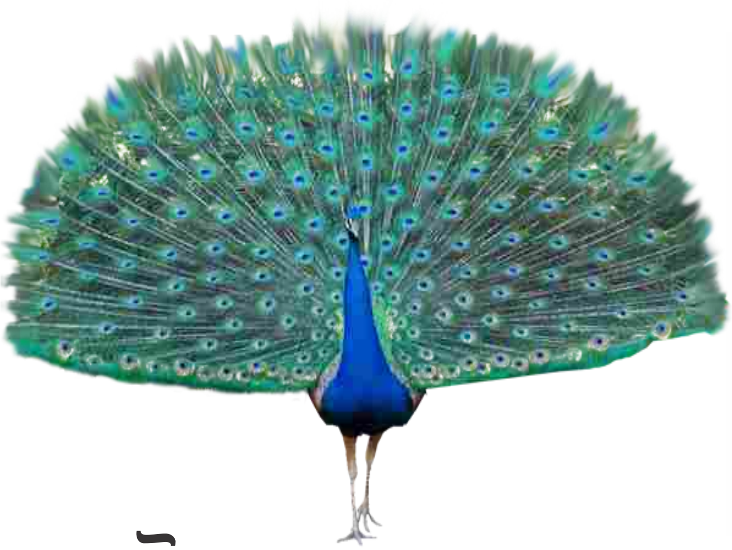

ਮੋਰ

ਕਾਂ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ (ਮੌਖਿਕ)

ਸ਼ੇਰ

ਘੋੜਾ

ਬਿੱਲੀ

ਬਾਂਦਰ

ਕੁੱਤਾ

ਊਠ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢੋ (ਮੌਖਿਕ)

ਚੀਂ-ਚੀਂ

ਟੈਂ-ਟੈਂ

ਕਾਂ-ਕਾਂ

ਮਿਆਊਂ-ਮਿਆਊਂ

ਮੈਂ-ਮੈਂ

ਕੁੜ-ਕੁੜ

ਕਿਆਊਂ-ਕਿਆਊਂ

ਟਰ-ਟਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਕਰੀਏ (ਮੌਖਿਕ)

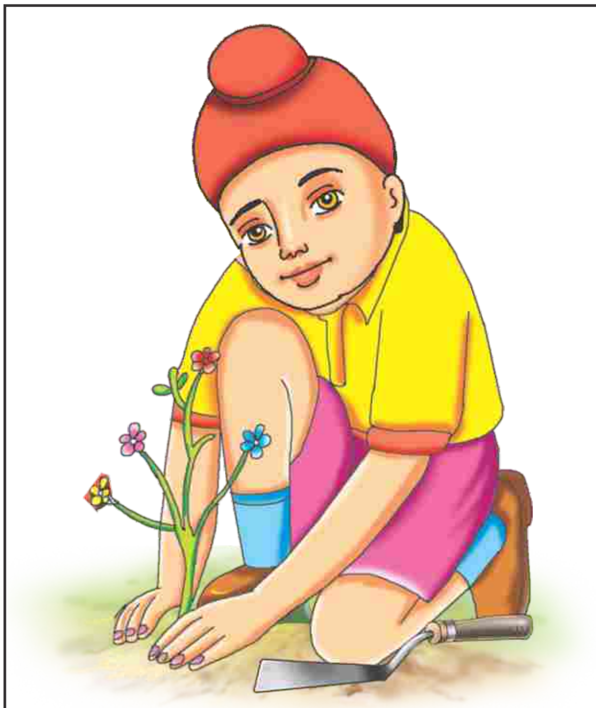

ਪੌਦੇ ਲਾਓ

ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ਼ ਕਰੋ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੰਜਮ ਨਾਲ਼ ਕਰੋ

ਸਦਾ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖੋ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ (ਮੌਖਿਕ)

ਠੱਕ-ਠੱਕ ਕਰਦਾ ਚੌਕੀਦਾਰ,
ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰ।
ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਸੋਟੀ ਹੈ,
ਸੋਟੀ ਬੜੀ ਹੀ ਮੋਟੀ ਹੈ।
ਰਹੋ ਜਾਗਦੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ,
ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਨਾ ਸੌਂਦਾ ਹੈ।
ਮੌਸਮ ਹੋਵੇ ਗਰਮ ਜਾਂ ਠੰਢਾ,
ਚੋਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਡੰਡਾ।
ਗੱਲ ਬੜੀ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਹੈ,
ਚੋਰੀ ਕਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ.........।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ (ਮੌਖਿਕ)

ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ

ਕਸਰਤ ਕਰਨਾ

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਹਾਉਣਾ

ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ

ਉ

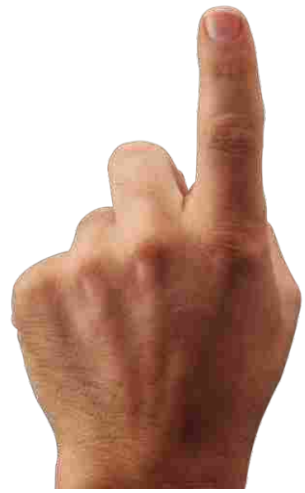

ਊਠ

ਉਂਗਲ਼

ਅ

ਅੱਖ

ਅੰਬ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

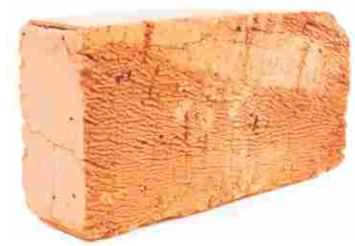

ੲ

ਇੱਟ

ਇੰਜਣ

ਸ

ਸੇਬ

ਸੂਰਜ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

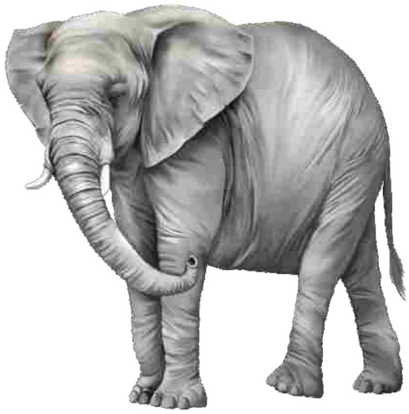

ਹ

ਹਾਥੀ

ਹੱਥ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਹ

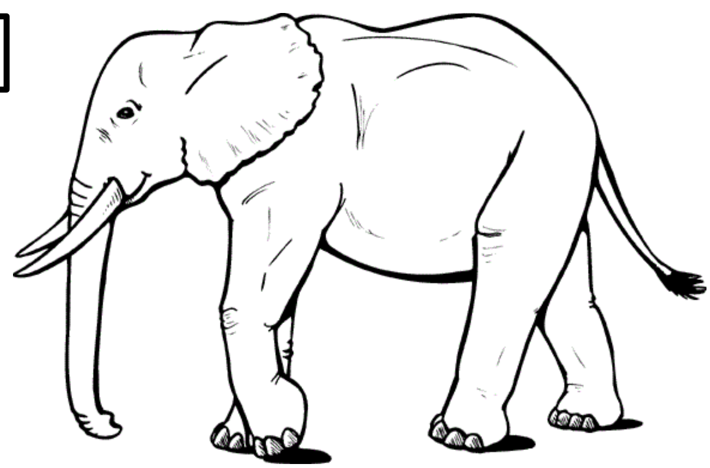

ਓ ਅ ੲ ਸ ਹ ਗਾਈਏ,

ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸਕੂਲ ਆਈਏ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ

ਉ

ਅ

ੲ

ਸ

ਹ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਕ

ਕੁਰਸੀ

ਕਾਰ

ਖ

ਖੰਭ

ਖੁਰਪਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਗ

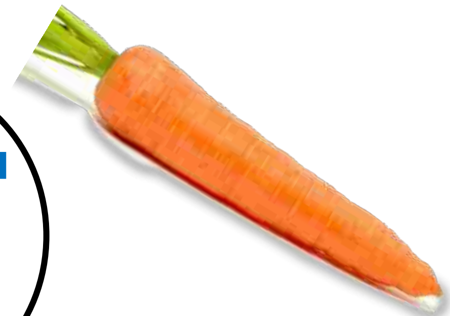

ਗਮਲਾ

ਗਾਜਰ

ਘ

ਘੋੜਾ

ਘੜਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਙ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ

ਙ

ਕੰਙਣ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਗ

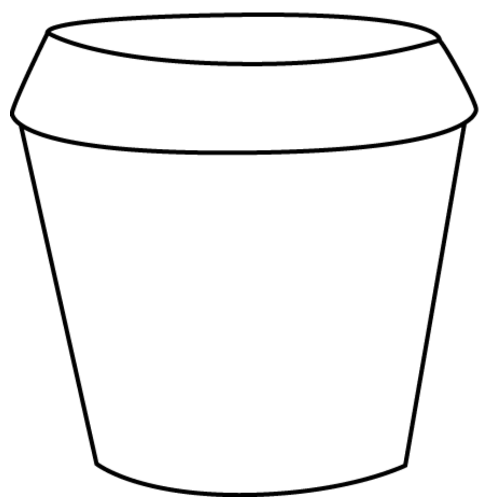

ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਪੜ੍ਹੀਏ,

ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ਼ ਨਾ ਲੜੀਏ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ

ਕ

ਖ

ਗ

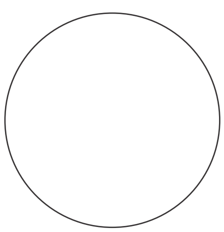 ਘ

ਙ

ਕ	ਗ
ਖ	ਘ
ਗ	ਕ
ਘ	ਙ
ਙ	ਖ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ਅਤੇ ਗੋਲ਼ਾ ਲਾਓ

ਅ	ਅ	ਸ	ਕ	ਅ	ੲ	ਅ
ੳ	ਸ	ੳ	ਅ	ੳ	ੳ	ਅ
ਸ	ੲ	ਸ	ਸ	ਕ	ਹ	ਸ
ਕ	ਕ	ਙ	ਕ	ਘ	ੲ	ਕ
ਗ	ਹ	ਗ	ਗ	ਸ	ਕ	ਗ
ਹ	ਗ	ਅ	ਹ	ਹ	ਹ	ਅ
ਘ	ਘ	ਗ	ਘ	ਸ	ਅ	ਘ
ਖ	ੳ	ਕ	ਖ	ਗ	ਖ	ਖ

ਭੁਲਾਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ

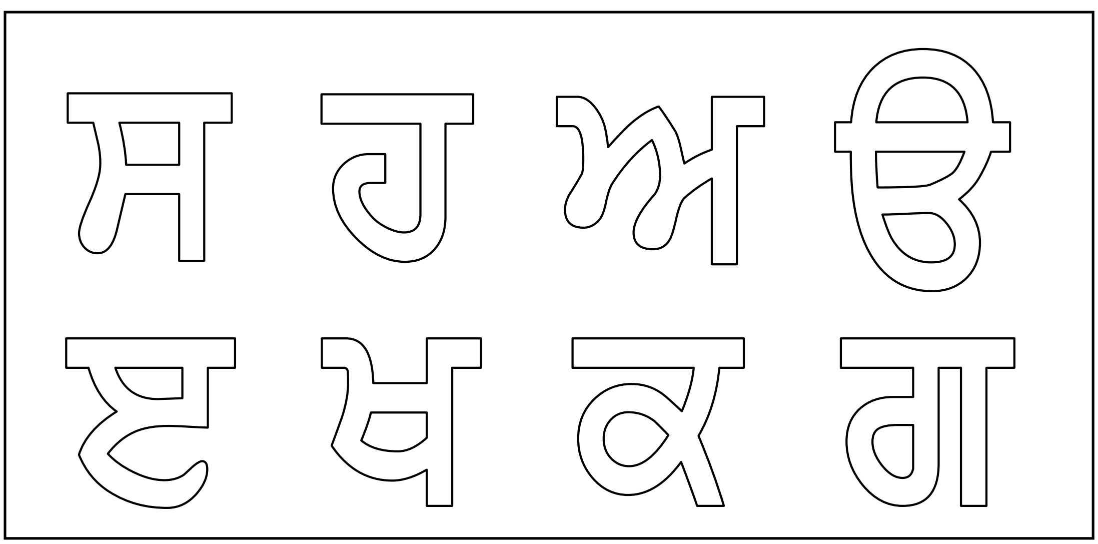

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਚ

ਚਿੜੀ

ਚਮਚਾ

ਛ

ਛਤਰੀ

ਛੱਲੀ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਜ

ਜੱਗ

ਜੁੱਤੀ

ਝ

ਝੰਡਾ

ਝਾੜੂ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਞ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ

ਞ

ਜੰਞ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਛ

ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਬੋਲੀਏ,

ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬੱਚਿਓ ਕਦੇ ਨਾ ਡੋਲੀਏ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹੀ ਅੱਖਰ 'ਤੇ ਗੋਲ਼ਾ ਲਾਓ -

	ਗ	ਝ	ਙ
	ਕ	ਚ	ਜ
	ਛ	ਘ	ਸ
	ਖ	ਚ	ਹ

ਚਿੜੀ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਣੇ ਤੱਕ ਪੁਚਾਓ (ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ)

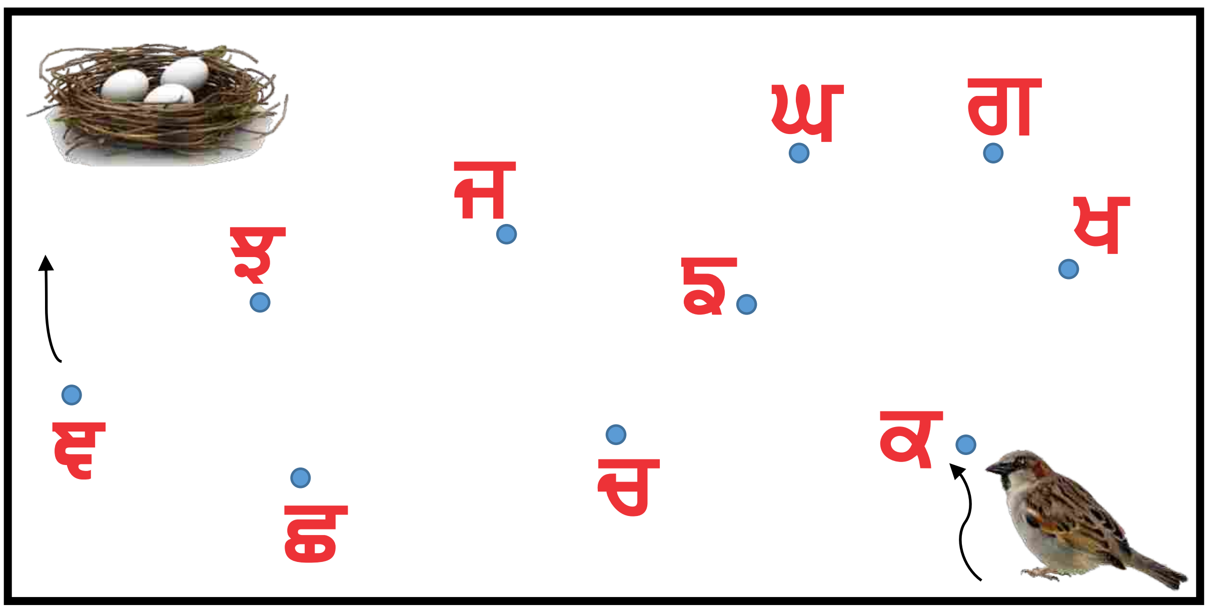

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਟ

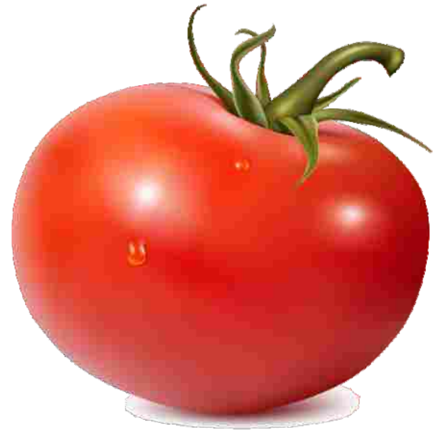

ਟੱਲੀ

ਟਮਾਟਰ

ਠ

ਠੇਲਾ

ਠੋਡੀ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਡੱਡੂ

ਡ

ਡਮਰੂ

ਢੋਲ

ਢ

ਢੱਕਣ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਣ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ

ਣ

ਸਾਬਣ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਣ

ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਗਾਈਏ,
ਸਾਫ਼ ਪਾਈਏ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਨ੍ਹਾਈਏ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

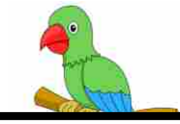

ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ

ਟ	ਢ
ਠ	ਜ
ਡ	ਠ
ਢ	ਟ
ਣ	ਡ
ਜ	ਣ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ਅਤੇ ਗੋਲ਼ਾ ਲਾਓ

ਚ	ਚ	ਟ	ਵ	ਚ	ਜ	ਚ
ਠ	ਠ	ਚ	ਠ	ਢ	ਣ	ਠ
ਝ	ਟ	ਝ	ਝ	ਛ	ਜ	ਝ
ਟ	ਟ	ਛ	ਟ	ਡ	ਣ	ਟ
ਛ	ਜ	ਛ	ਛ	ਠ	ਛ	ਟ
ਡ	ਡ	ਛ	ਡ	ਝ	ਡ	ਠ
ਜ	ਵ	ਜ	ਜ	ਟ	ਛ	ਜ
ਢ	ਢ	ਡ	ਚ	ਢ	ਢ	ਚ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤ

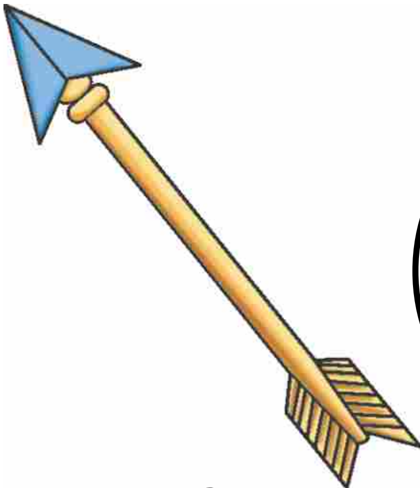

ਤੀਰ

ਤਿਤਲੀ

ਥ

ਥੈਲਾ

ਥਾਲ਼ੀ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਦ

ਦੀਵਾ

ਦੰਦ

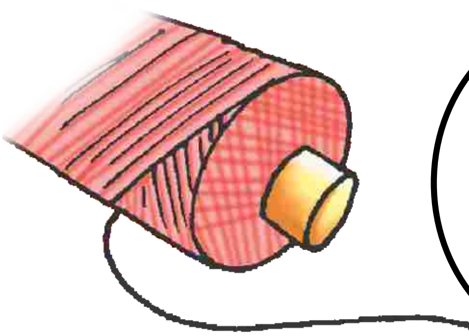

ਧ

ਧਾਗਾ

ਧੋਬੀ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਨ

ਨਾਰੀਅਲ

ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ

ਰੰਗ ਭਰੋ

ਤ

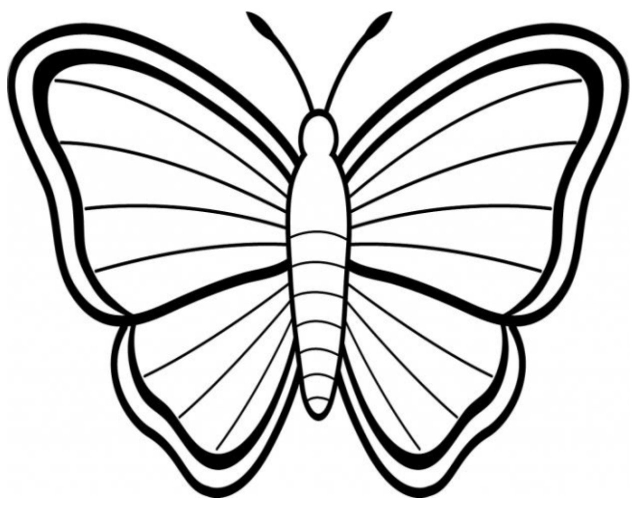

ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਪਿਆਰਿਓ,

ਪੜ੍ਹੋ ਲਿਖੋ ਤੁਸੀਂ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਓ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ

	ਤ
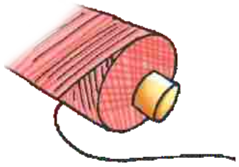	ਥ
	ਦ
	ਧ
	ਨ

ਤ	ਦ
ਥ	ਧ
ਦ	ਨ
ਧ	ਥ
ਨ	ਤ

ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੰਦੂ ਮਿਲ਼ਾ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ

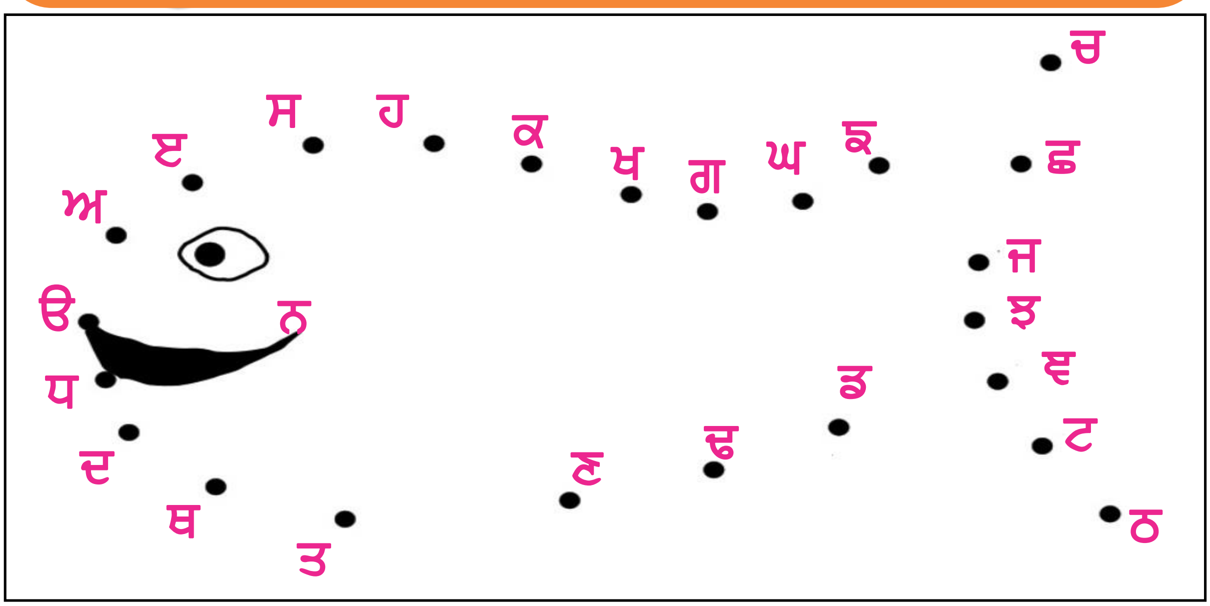

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

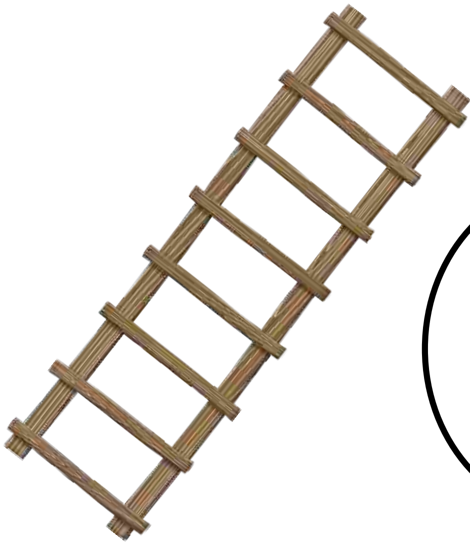

ਪ

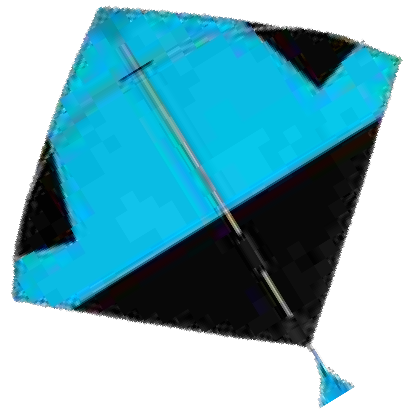

ਪੌੜੀ

ਪਤੰਗ

ਫ

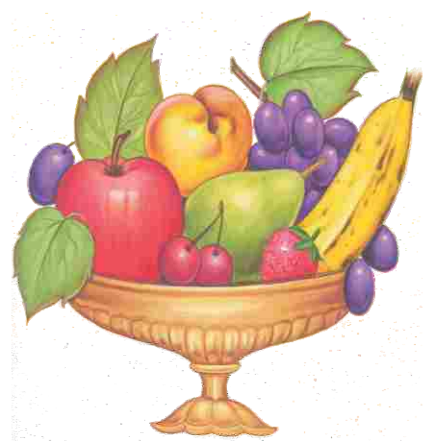

ਫੁੱਲ

ਫਲ਼

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਬ

ਬੱਸ

ਬਿੱਲੀ

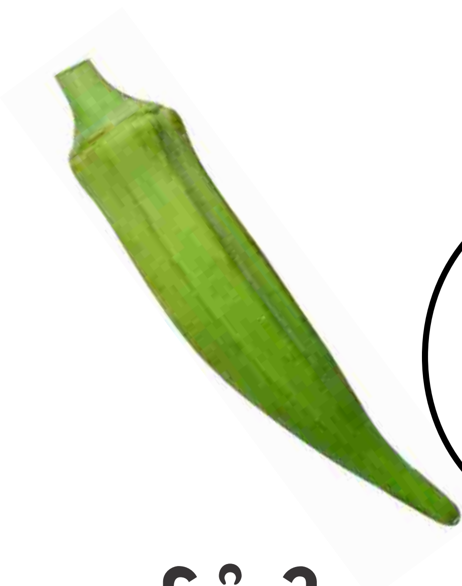

ਭ

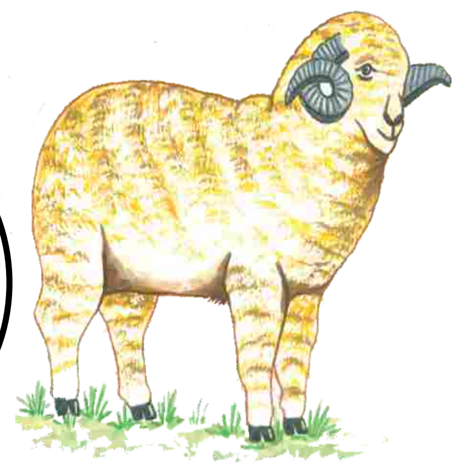

ਭਿੰਡੀ

ਭੇਡ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮ

ਮੱਛੀ

ਮਟਰ

ਰੰਗ ਭਰੋ

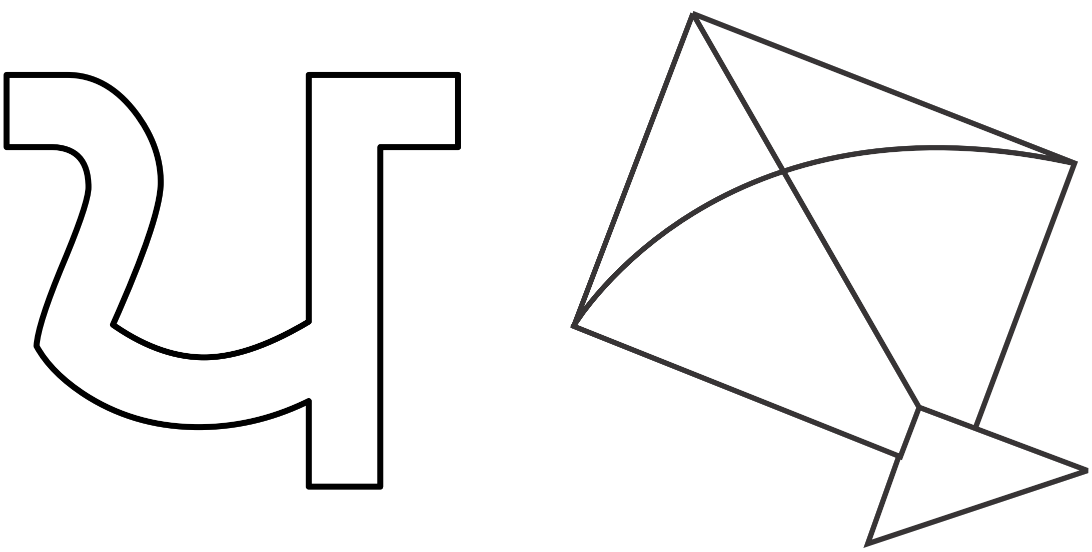

ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਬੱਚਿਓ,

ਕਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲੋ ਨਾ, ਮਨਾਂ ਦੇ ਸੱਚਿਓ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹੀ ਅੱਖਰ ਤੇ ਗੋਲ਼ਾ ਲਾਓ

	ਪ	ਬ	ਮ
	ਭ	ਫ	ਪ
	ਭ	ਮ	ਬ
	ਮ	ਫ	ਪ

ਬੰਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੱਕ ਪੁਚਾਓ (ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ -

ਤ	ਚ	ਤ	ਕ	ਤ	ਤ
ਥ	ਥ	ਪ	ਥ	ਖ	ਥ
ਦ	ਟ	ਦ	ਞ	ਦ	ਦ
ਧ	ਮ	ਧ	ਥ	ਧ	ਧ
ਨ	ਨ	ਪ	ਨ	ਫ	ਨ
ਪ	ਪ	ਙ	ਪ	ਫ	ਪ
ਬ	ਬ	ਪ	ਬ	ਬ	ਮ
ਮ	ਫ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

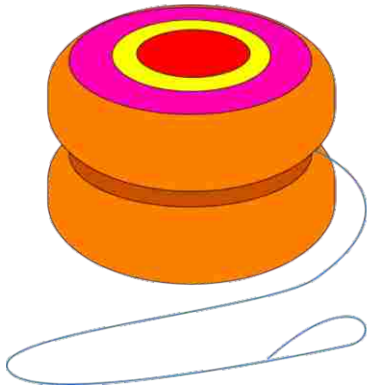

ਯ

ਯੋ-ਯੋ

ਯੱਕਾ

ਰ

ਰੱਖੜੀ

ਰਿਕਸ਼ਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਲ

ਲੱਡੂ

ਲਾਟੂ

ਵ

ਵਾਜਾ

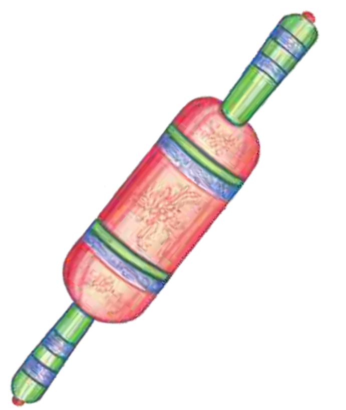

ਵੇਲਣਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ੜ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ

ੜ

ਘੜੀ

ਰੰਗ ਭਰੋ

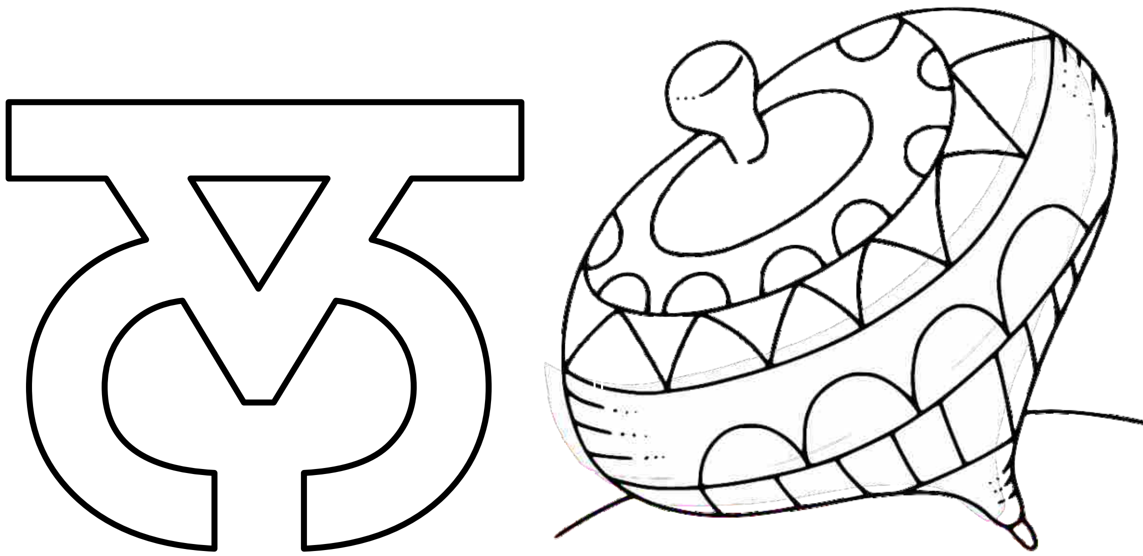

ਯ ਰ ਲ ਵ ੜ ਪਿਆਰਿਓ,

ਚੰਨ ਵਾਂਗੂੰ ਚਮਕੋ ਜ਼ਮੀਂ ਦੇ ਤਾਰਿਓ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ

	ਯ
	ਰ
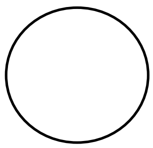	ਲ
	ਵ
	ੜ

ਯ	ਵ
ਰ	ੜ
ਲ	ਯ
ਵ	ਰ
ੜ	ਲ

ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਅੱਖਰ ਚੁਣੋ

ਕ	...	ਗ	ਘ	ਙ	ਖ	ਸ
ਚ	ਛ	ਜ	...	ਞ	ਲ	ਛ
ਟ	ਠ	...	ਢ	ਣ	ਡ	ਤ
ਤ	...	ਦ	ਧ	ਨ	ਰ	ਥ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਸ਼

ਸ਼ੇਰ

ਸ਼ਲਗਮ

ਖ਼

ਖ਼ਰਗੋਸ਼

ਖ਼ਰਬੂਜਾ

ੳ

ੳ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

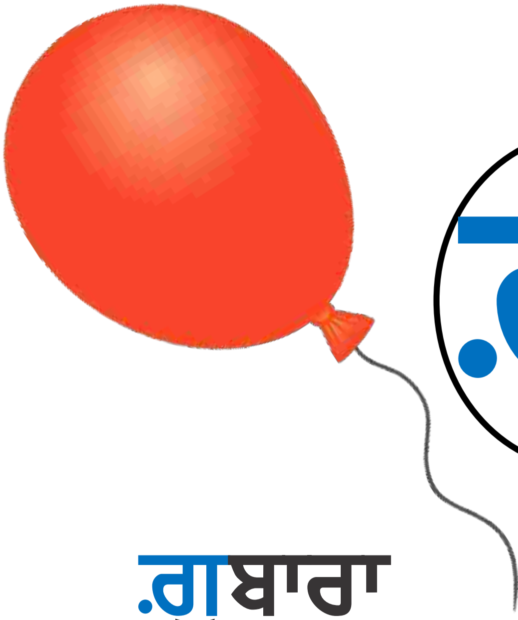

ਗ਼

ਗ਼ੁਬਾਰਾ

ਗ਼ਲੀਚਾ

ਜ਼

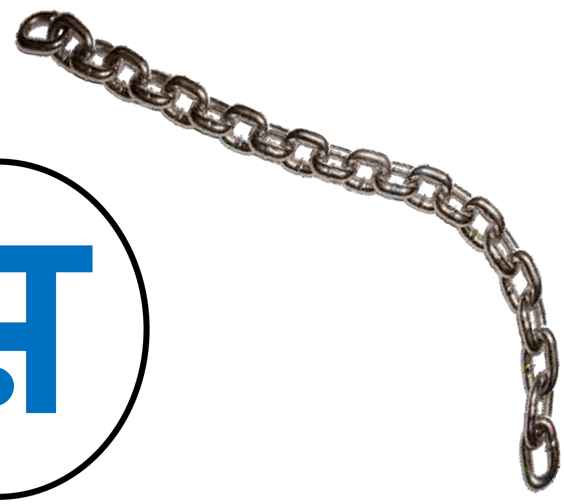

ਜ਼ੈਬਰਾ

ਜ਼ੰਜੀਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਫ਼

ਫ਼ੁਟਬਾਲ

ਫ਼ਰਾਕ

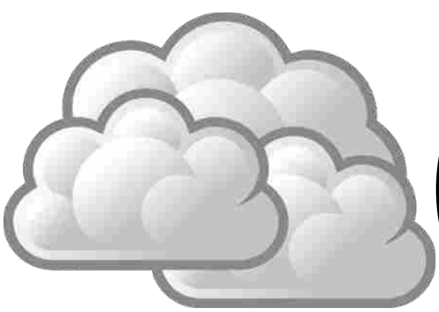

ਲ਼

ਬੱਦਲ਼

ਪਿੱਪਲ਼

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹੀ ਅੱਖਰ 'ਤੇ ਗੋਲ਼ਾ ਲਾਓ -

	ਸ਼	ਜ਼	ਖ਼
	ਖ਼	ਫ਼	ਸ਼
	ਗ਼	ਲ਼	ਜ਼
	ਸ਼	ਜ਼	ਖ਼
	ਫ਼	ਗ਼	ਲ਼

ਅੰਤਰ ਪਛਾਣੋ

ਪ	ਧ	ਖ	ਥ
ੲ	ਟ	ਭ	ਡ
ਤ	ਝ	ਮ	ਸ
ਦ	ਢ	ਵ	ੲ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ

ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ
ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ
ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ
ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	ਮ
ਯ	ਰ	ਲ	ਵ	ੜ

ਸ਼	ਖ਼	ਗ਼	ਜ਼	ਫ਼	ਲ਼

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਵਰਨਮਾਲ਼ਾ ਗੀਤ (ਮੌਖਿਕ)

ੳ ਅ ੲ ਸ ਹ ਗਾਈਏ,
ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸਕੂਲ ਜਾਈਏ।
ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਪੜ੍ਹੀਏ,
ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ਼ ਨਾ ਲੜੀਏ।
ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਬੋਲੀਏ,
ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬੱਚਿਓ ਕਦੇ ਨਾ ਡੋਲੀਏ।
ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਗਾਈਏ,

ਸਾਫ਼ ਪਾਈਏ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਨ੍ਹਾਈਏ।
ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਪਿਆਰਿਓ,
ਪੜ੍ਹੋ-ਲਿਖੋ ਤੁਸੀਂ ਮਾਂਵਾਂ ਦੇ ਦੁਲਾਰਿਓ।
ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਬੱਚਿਓ,
ਕਦੇ ਝੂਠ ਬੋਲੋ ਨਾ, ਮਨਾਂ ਦੇ ਸੱਚਿਓ।
ਯ ਰ ਲ ਵ ੜ ਪਿਆਰਿਓ,
ਚੰਨ ਵਾਂਗੂੰ ਚਮਕੋ ਜ਼ਮੀਂ ਦੇ ਤਾਰਿਓ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਭੁਲਾਵੇਂ ਅੱਖਰ

ਚ	ਖ	ਜ	ਢ	ਨ
ਭ	ਲ	ਫ	ਤ	ਠ
ੜ	ਘ	ਹ	ਅ	ਗ
ਝ	ਯ	ਧ	ਬ	ਣ
ਪ	ਥ	ਡ	ਙ	ਸ
ਕ	ੲ	ਛ	ਞ	ੳ
ਦ	ਟ	ਮ	ਰ	ਵ
ਗ਼	ਖ਼	ਲ਼	ਜ਼	ਸ਼
		ਫ਼		

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿੰਦੂ ਮਿਲ਼ਾਓ ਅਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ-

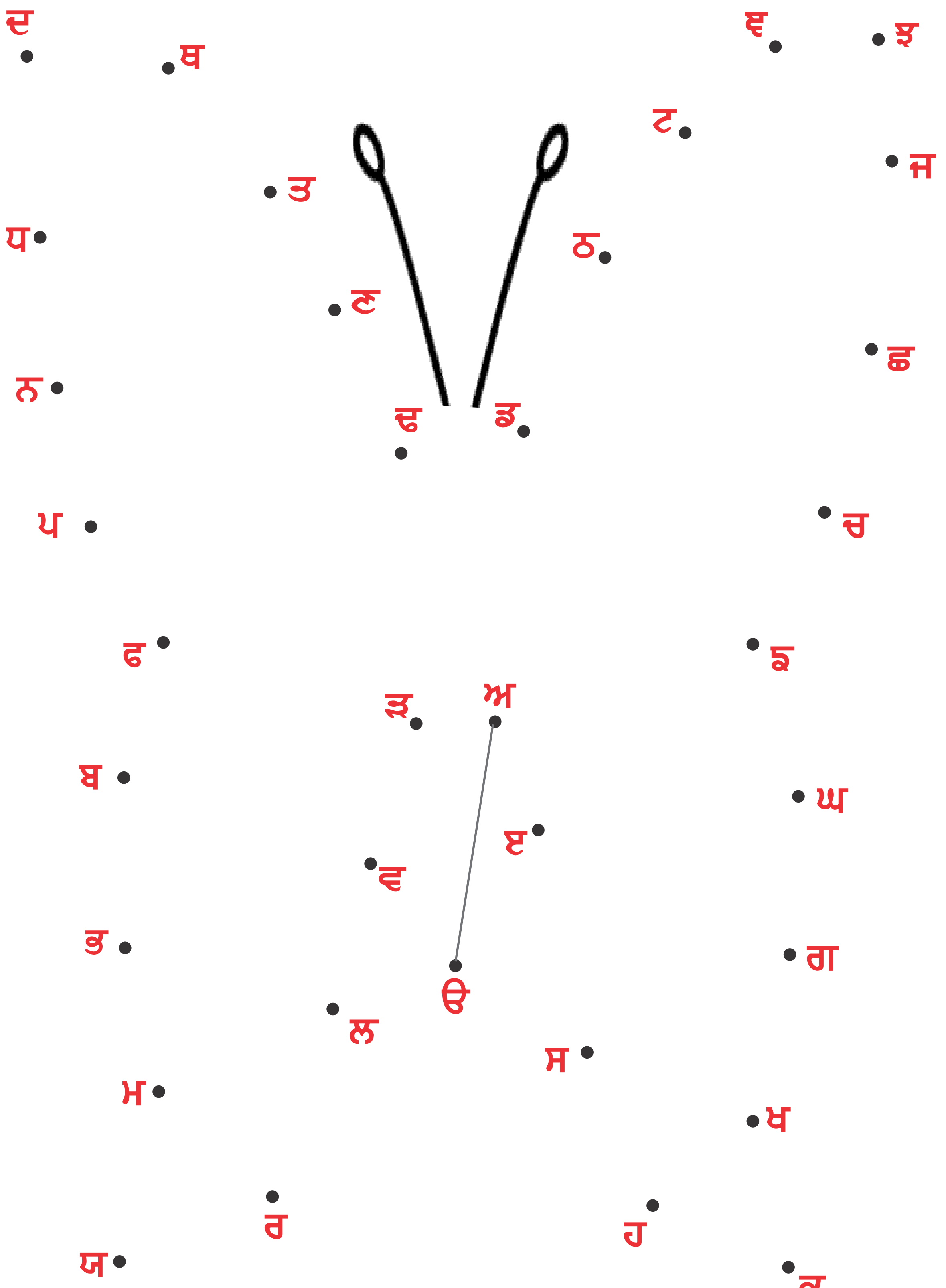

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹੀ ਅੱਖਰ ਚੁਣੋ

ੳ	...	ੲ	ਸ	ਹ	ਅ (circled)	ਜ
ਕ	...	ਗ	ਘ	ਙ	ਖ	ਸ
ਚ	ਛ	ਜ	...	ਞ	ਭ	ਝ
...	ਠ	ਡ	ਢ	ਨ	ਟ	ਚ
ਤ	ਥ	ਦ	...	ਨ	ਪ	ਧ
ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	...	ਵ	ਮ
ਯ	...	ਲ	ਵ	ੜ	ਰ	ਗ
ਸ਼ ਖ਼	ਗ਼	...	ਫ਼	ਲ਼	ਲ਼	ਜ਼

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਹ

ਰ

ਗ

ਕ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਕ

ਕ

ਝ

ਝ

ਝ

ਝ

ਤ

ਤ

ਤ

ਤ

ਡ

ਡ

ਡ

ਡ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ੜ

ੳ

ਙ

ਮ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਸ

ਅ

ਜ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਦ

ਚ

ਢ

ਪ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਖ

ਧ

ਥ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਘ

ਯ

ਟ

ਏ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਨ

ਪ

ਫ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਨ

ਠ

ਲ

ਥ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਆਓ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀਏ

ਣ

ਤ

ਥ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 1 ਮੁਕਤਾ (ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ)

ਘ ਰ ਘਰ	ਜ ਲ ਜਲ
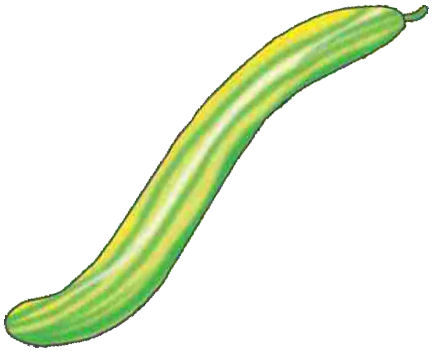	
ਤ ਰ ਤਰ	ਫ ਲ਼ ਫਲ਼
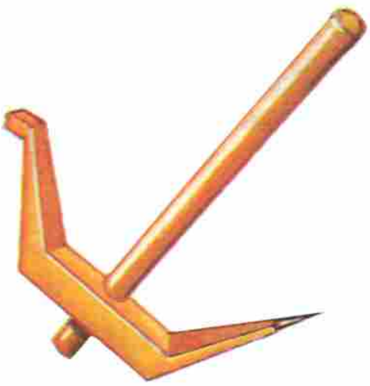	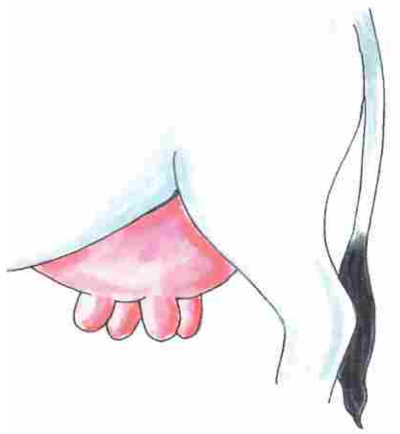
ਹ ਲ਼ ਹਲ਼	ਥ ਣ ਥਣ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕ

ਘ	ਰ	ਘਰ	ਜ	ਲ	ਜਲ
ਤ	ਰ	ਤਰ	ਤ	ਲ	ਤਲ
ਵ	ਰ	ਵਰ	ਥ	ਲ	ਥਲ
ਭ	ਰ	ਭਰ	ਦ	ਲ	ਦਲ
ਡ	ਰ	ਡਰ	ਬ	ਲ	ਬਲ
ਨ	ਰ	ਨਰ	ਗ	ਲ਼	ਗਲ਼
ਕ	ਰ	ਕਰ	ਫ	ਲ਼	ਫਲ਼
ਦ	ਰ	ਦਰ	ਹ	ਲ਼	ਹਲ਼
ਚ	ਰ	ਚਰ	ਮ	ਲ਼	ਮਲ਼

ਘ	ੜ	ਘੜ	ਜਲ ਭਰ
ਫ	ੜ	ਫੜ	ਤਰ ਫੜ
ਜ	ਨ	ਜਨ	ਘਰ ਵੜ
ਸ	ਜ	ਸਜ	ਤਨ ਮਲ਼
ਰ	ਸ	ਰਸ	ਖ਼ਤ ਧਰ
ਤ	ਨ	ਤਨ	ਸਜ ਫਬ
ਮ	ਨ	ਮਨ	ਲੜ ਫੜ
ਧ	ਨ	ਧਨ	ਤਨ ਮਨ
ਨ	ਗ਼	ਨਗ਼	ਜਲ ਥਲ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਮੁਕਤਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ :-

	ਘ ਰ	ਘਰ
	ਤ ਰ	
	ਫ ਲ਼	
	ਜ ਲ	
	ਥ ਣ	
	ਹ ਲ਼	

ਅ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :–

ਤ, ਘ, ਦ, ਪ, ਨ → ਰ

ਹ, ਵ, ਫ, ਗਾ, ਦ → ਲ਼

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 2 ਮੁਕਤਾ (ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ)

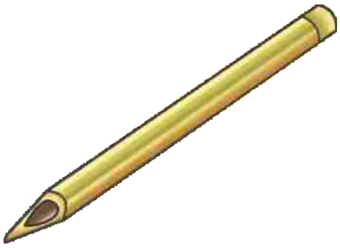	
ਕ ਲ ਮ ਕਲਮ	ਬ ਲ ਬ ਬਲਬ
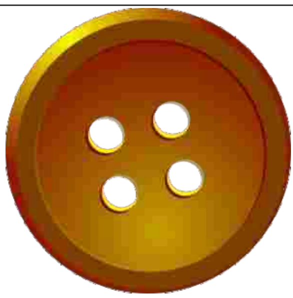	
ਬ ਟ ਨ ਬਟਨ	ਮ ਟ ਰ ਮਟਰ
	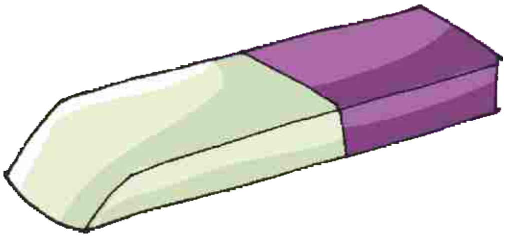
ਸ ੜ ਕ ਸੜਕ	ਰ ਬ ੜ ਰਬੜ
ਕ ਮ ਲ ਕਮਲ	ਬ ਲ਼ ਦ ਬਲ਼ਦ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮੁਕਤਾ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕ

ਗ	ਰ	ਮ	ਗਰਮ	ਪ	ਵ	ਨ	ਪਵਨ
ਨ	ਰ	ਮ	ਨਰਮ	ਭ	ਵ	ਨ	ਭਵਨ
ਕ	ਲ	ਮ	ਕਲਮ	ਰ	ਮ	ਨ	ਰਮਨ
ਨ	ਗ	ਰ	ਨਗਰ	ਵ	ਤ	ਨ	ਵਤਨ
ਮ	ਟ	ਰ	ਮਟਰ	ਮ	ਦ	ਨ	ਮਦਨ
ਅ	ਮ	ਰ	ਅਮਰ	ਭ	ਜ	ਨ	ਭਜਨ
ਕ	ਮ	ਲ	ਕਮਲ	ਅ	ਮ	ਨ	ਅਮਨ
ਫ਼	ਰ	ਸ਼	ਫ਼ਰਸ਼	ਪ	ਰ	ਸ	ਪਰਸ

ਸ	ੜ	ਕ	ਸੜਕ	ਰਮਨ ਖ਼ਤ ਫੜ।
ਕ	ਣ	ਕ	ਕਣਕ	ਚਰਨ ਜਲ ਭਰ।
ਚ	ਮ	ਕ	ਚਮਕ	ਅਮਰ ਘਰ ਵੜ।
ਨ	ਮ	ਕ	ਨਮਕ	ਬਲਬ ਗਰਮ ਹਨ।
ਕ	ਰ	ਦ	ਕਰਦ	ਮਟਰ ਨਰਮ ਹਨ।
ਦ	ਰ	ਦ	ਦਰਦ	ਅਮਨ ਕਲਮ ਘੜ।
ਬ	ਲ	ਬ	ਬਲਬ	ਕਰਨ ਮਦਦ ਕਰ।
ਬ	ਲ਼	ਦ	ਬਲ਼ਦ	ਮਦਨ ਕਰਦ ਫੜ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਮੁਕਤਾ : ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ

ਕ ਮ ਲ =

ਮ ਟ ਰ =

ਸ ੜ ਕ =

ਬ ਲ ਬ =

ਅ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਕਰ → ਮ

ਨਰ → ਮ

ਗਰ → ਮ

ਕਲ → ਮ

ਕਰਮ

ੲ) ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਕਣਕ ਚਰਨ ਬਰਫ਼ ਪਰਸ

ਨਮਕ ਲਸਣ ਰਬੜ ਦਰਦ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 3 ਮੁਕਤਾ (ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ)

	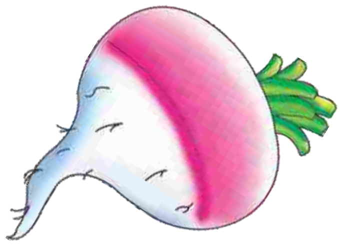
ਕ ਸ ਰ ਤ ਕਸਰਤ	ਸ਼ ਲ ਗ ਮ ਸ਼ਲਗਮ
	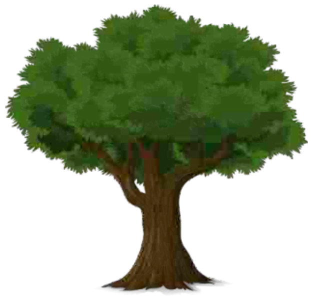
ਪ ਰ ਬ ਤ ਪਰਬਤ	ਦ ਰ ਖ਼ ਤ ਦਰਖ਼ਤ
ਬ ਰ ਤ ਨ ਬਰਤਨ	ਅ ਦ ਰ ਕ ਅਦਰਕ
ਅ ਚ ਕ ਨ ਅਚਕਨ	ਸ਼ ਰ ਬ ਤ ਸ਼ਰਬਤ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਮੁਕਤਾ :- ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕ

ਗ	ਰ	ਦ	ਨ	ਗਰਦਨ	ਸ਼	ਲ	ਗ	ਮ	ਸ਼ਲਗਮ
ਬ	ਰ	ਤ	ਨ	ਬਰਤਨ	ਸ਼	ਰ	ਬ	ਤ	ਸ਼ਰਬਤ
ਅ	ਚ	ਕ	ਨ	ਅਚਕਨ	ਹ	ਰ	ਦ	ਮ	ਹਰਦਮ
ਅ	ਰ	ਜ	ਨ	ਅਰਜਨ	ਟ	ਮ	ਟ	ਮ	ਟਮਟਮ
ਪ	ਰ	ਬ	ਤ	ਪਰਬਤ	ਸ਼	ਸ	ਤ	ਰ	ਸ਼ਸਤਰ
ਸ਼	ਰ	ਬ	ਤ	ਸ਼ਰਬਤ	ਦ	ਫ਼	ਤ	ਰ	ਦਫ਼ਤਰ
ਕ	ਸ	ਰ	ਤ	ਕਸਰਤ	ਅ	ਰ	ਹ	ਰ	ਅਰਹਰ
ਬ	ਰ	ਕ	ਤ	ਬਰਕਤ	ਅ	ਜ	ਗ	ਰ	ਅਜਗਰ
ਬ	ਚ	ਪ	ਨ	ਬਚਪਨ	ਤ	ਰ	ਕ	ਸ਼	ਤਰਕਸ਼

ਧ	ੜ	ਕ	ਣ	ਧੜਕਣ	ਹਰਮਨ ਕਰਦ ਪਕੜ।
ਸ	ਰ	ਕ	ਸ	ਸਰਕਸ	ਸਰਬਣ ਕਲਮ ਘੜ।
ਖ	ਸ	ਖ	ਸ	ਖਸਖਸ	ਸ਼ਲਗਮ ਨਰਮ ਹਨ।
ਹ	ਰ	ਜ	ਸ	ਹਰਜਸ	ਹਰਜਸ ਬਲ਼ਦ ਫੜ।
ਖ	ਟ	ਮ	ਲ	ਖਟਮਲ	ਬਰਤਨ ਗਰਮ ਸਨ।
ਮ	ਲ	ਮ	ਲ	ਮਲਮਲ	ਅਰਜਨ ਤਰਕਸ਼ ਫੜ।
ਦ	ਲ	ਦ	ਲ	ਦਲਦਲ	ਸ਼ਬਨਮ ਅਦਰਕ ਰਗੜ।
ਗ	ਲ	ਗ	ਲ	ਗਲਗਲ	ਅਕਬਰ ਕਸਰਤ ਕਰ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਮੁਕਤਾ : ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ

ਅ ਦ ਰ ਕ = ____________

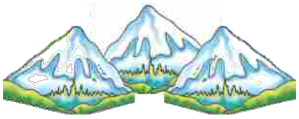

ਪ ਰ ਬ ਤ = ____________

ਬ ਰ ਤ ਨ = ____________

ਸ਼ ਲ ਗ ਮ = ____________

ਅ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਪਰ → ਬਤ ← ਸ਼ਰ ____________ ____________

ਹਰ → ਮਨ ← ਜਰ ____________ ____________

ਅਰ → ਜਨ ← ਦਰ ____________ ____________

ਖਟ → ਮਲ ← ਮਲ ____________ ____________

ੲ) ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਸ਼ਰਬਤ	ਖਟਮਲ	ਜਗਮਗ	ਪਰਬਤ

ਗਰਦਨ	ਅਚਕਨ	ਕਸਰਤ	ਸਰਕਸ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 4 ਕੰਨਾ (ਾ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

	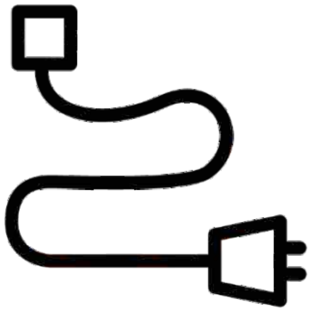
ਕਾ ਰ ਕਾਰ	ਤਾ ਰ ਤਾਰ
ਹਾ ਰ ਹਾਰ	ਘ ੜਾ ਘੜਾ
ਰਾ ਜਾ ਰਾਜਾ	ਵਾ ਜਾ ਵਾਜਾ

ਕੰਨਾ (ਾ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸਾ ਹਾ ਕਾ ਖਾ ਗਾ ਘਾ ਚਾ ਛਾ ਜਾ ਝਾ

ਟਾ ਠਾ ਡਾ ਢਾ ਤਾ ਥਾ ਦਾ ਧਾ ਨਾ ਪਾ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਕੰਨਾ (ਾ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਰਾਮ	ਦਾਲ਼	ਥਾਲ਼	ਸਾਗ	ਬਾਗ਼	ਰਾਤ
ਕਾਕਾ	ਤਾਲਾ	ਮਾਮਾ	ਨਾਨਾ	ਚਾਚਾ	ਦਾਦਾ
ਪਾਪਾ	ਬਾਬਾ	ਰਾਜਾ	ਵਾਜਾ	ਕਾਲ਼ਾ	ਗਾਰਾ
ਕੜਾ	ਹਰਾ	ਗਧਾ	ਘੜਾ	ਤਵਾ	ਹਵਾ
ਗਾਜਰ	ਚਾਦਰ	ਪਾਲਕ	ਜਾਮਣ	ਸਾਬਣ	ਦਾਤਣ
ਅਨਾਰ	ਜਮਾਤ	ਫ਼ਰਾਕ	ਦਵਾਤ	ਬਸਤਾ	ਚਰਖਾ
ਡਾਕਟਰ	ਸਰਦਾਰ	ਅਰਦਾਸ	ਦਸਤਾਰ	ਪਰਸ਼ਾਦ	ਬਹਾਦਰ

ਕੰਨਾ (ਾ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਕਾਕਾ ਆ।
- ਦਾਤਣ ਕਰ।
- ਪਾਠ ਯਾਦ ਕਰ।
- ਮਾਲ਼ਾ ਬਸਤਾ ਫੜਾ।
- ਗਾਣਾ ਗਾ।
- ਗਾਜਰ ਖਾ।
- ਸਾਬਣ ਨਾ ਘਸਾ।
- ਰਾਜਨ ਵਾਜਾ ਵਜਾ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਕਰ - ਕਾਰ

ਤਰ - ਤਾਰ

ਵਲ਼ - ਵਾਲ਼

ਤਲ - ਤਾਲ

ਜਪ - ਜਾਪ

ਬਲ - ਬਾਲ

ਭਰ - ਭਾਰ

ਦਲ਼ - ਦਾਲ਼

ਅ) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਹਾਰ ਘੜਾ ਵਾਜਾ ਗਾਜਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੲ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਹਾ + ਰ = ਹਾਰ

ਚਾ + ਕ = ______

ਵਾ + ਜਾ = ______

ਬਾ + ਬਾ = ______

ਰਾ + ਜਾ = ______

ਦਾ + ਦਾ = ______

ਗ + ਜਾ + ਰ = ______

ਜਾ + ਮ + ਣ = ______

ਬ + ਸ + ਤਾ = ______

ਚ + ਰ + ਖਾ = ______

ਸ) ਕਾਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ :

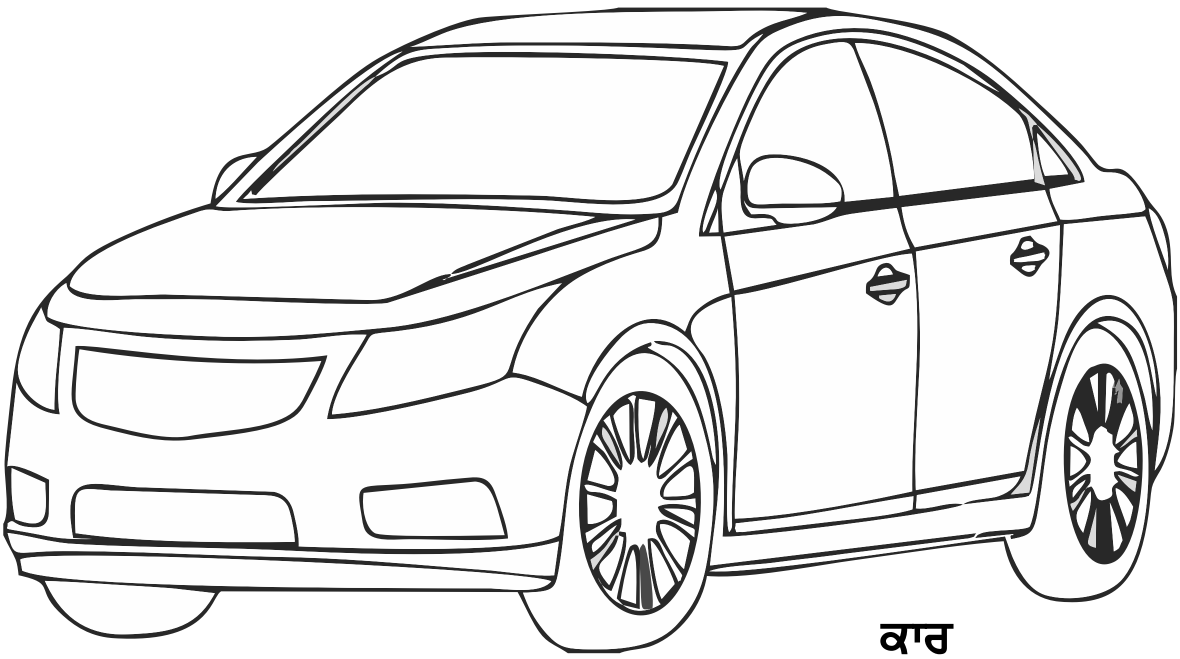

ਕਾਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ-5 ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਸਿ ਰ ਸਿਰ	ਮਿ ਰ ਚ ਮਿਰਚ
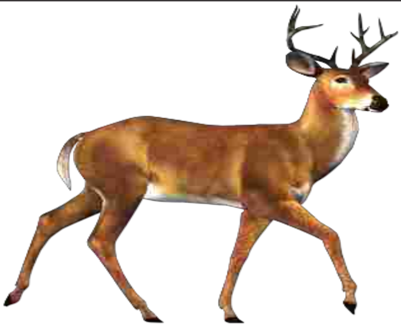	
ਹਿ ਰ ਨ ਹਿਰਨ	ਟਿ ਫ਼ ਨ ਟਿਫ਼ਨ
ਗਿ ਰ ਝ ਗਿਰਝ	ਕਿ ਤਾ ਬ ਕਿਤਾਬ

ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸਿ ਹਿ ਕਿ ਖਿ ਗਿ ਘਿ ਚਿ ਛਿ ਜਿ ਝਿ

ਟਿ ਠਿ ਡਿ ਢਿ ਤਿ ਥਿ ਦਿ ਧਿ ਨਿ ਪਿ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਚਿਣ	ਗਿਣ	ਮਿਣ	ਤਿਣ	ਦਿਲ	ਤਿਲ
ਮਿਲ਼	ਦਿਨ	ਲਿਖ	ਚਿਰ	ਧਿਰ	ਫਿਰ
ਕਿਰਨ	ਮਿਰਚ	ਕਿਰਤ	ਗਿਟਕ	ਸਿਹਤ	ਫ਼ਿਲਮ
ਬਿਮਾਰ	ਕਿਸਾਨ	ਨਿਤਾਰ	ਰਿਵਾਜ	ਸਿਤਾਰ	ਵਿਚਾਰ
ਨਹਿਰ	ਸ਼ਹਿਰ	ਲਹਿਰ	ਸ਼ਹਿਦ	ਮਹਿਕ	ਗਣਿਤ
ਰਿਕਸ਼ਾ	ਰਿਸ਼ਤਾ	ਸਿਰਕਾ	ਚਿਮਟਾ	ਕਿਰਪਾ	ਕਵਿਤਾ
ਕਿਸਮਤ	ਇਨਸਾਨ	ਕਿਰਪਾਨ	ਮਹਿਮਾਨ	ਬਿਸਤਰਾ	ਪਰਿਵਾਰ

ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਸਿਰ ਵਾਹ।
- ਕਿਰਤ ਕਰ।
- ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ।
- ਸ਼ਹਿਦ ਖਾ।
- ਕਿਰਨ ਪਾਠ ਲਿਖ।
- ਮਿਰਚ ਨਾ ਖਾ।
- ਸਿਮਰਨ ਸਿਤਾਰ ਵਜਾ।
- ਮਹਿਮਾਨ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਸਰ - ਸਿਰ		ਦਲ - ਦਿਲ	
ਦਸ - ਦਿਸ		ਚਰ - ਚਿਰ	
ਮਲ਼ - ਮਿਲ਼		ਤਲ਼ - ਤਿਲ਼	
ਪਤਾ - ਪਿਤਾ		ਕਰਨ - ਕਿਰਨ	

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

ਗਿਣ =	ਗਿਣ	— ਦਨ =	______
— ਦਲ =	______	— ਪਤਾ =	______
— ਮਰਚ =	______	— ਗਟਕ =	______
— ਕਰਤ =	______	— ਪਆਸ =	______
— ਹਸਾਬ =	______	—ਨਤਾਰ =	______
ਸ਼—ਹਦ =	______	ਮ—ਹਕ =	______

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਏ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ:

ਸਿ + ਰ = ______ ਨ + ਹਿ + ਰ = ______

ਦਿ + ਲ = ______ ਸ਼ + ਹਿ + ਰ = ______

ਦਿ + ਨ = ______ ਕ + ਵਿ + ਤਾ = ______

ਹਿ + ਰ + ਨ = ______ ਫ਼ਿ + ਲ + ਮ = ______

ਕਿ + ਰ + ਨ = ______ ਸਿ + ਫ਼ + ਰ = ______

ਸ) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਸਿਰ ਕਿਤਾਬ ਹਿਰਨ ਮਿਰਚ

ਹ) ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ :

ਿ ਿ ਿ ਿ ਿ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 6 ਬਿਹਾਰੀ (ੀ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

	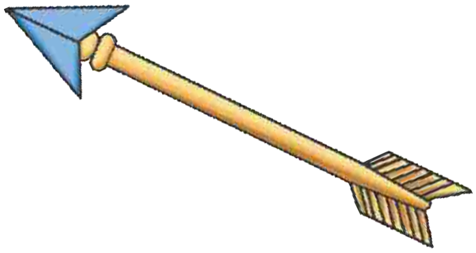
ਜੀ ਪ ਜੀਪ	ਤੀ ਰ ਤੀਰ
ਘ ੜੀ ਘੜੀ	ਦੀ ਵਾ ਦੀਵਾ
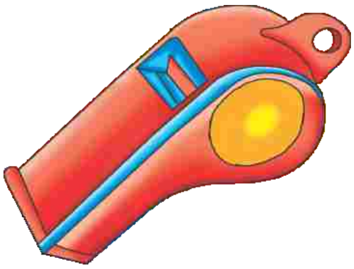	
ਸੀ ਟੀ ਸੀਟੀ	ਕ ਮੀ ਜ਼ ਕਮੀਜ਼

ਬਿਹਾਰੀ (ੀ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸੀ	ਹੀ	ਕੀ	ਖੀ	ਗੀ	ਘੀ	ਚੀ	ਛੀ	ਜੀ	ਝੀ
ਟੀ	ਠੀ	ਡੀ	ਢੀ	ਤੀ	ਥੀ	ਦੀ	ਧੀ	ਨੀ	ਪੀ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਬਿਹਾਰੀ (ੀ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਖੀਰ	ਵੀਰ	ਰੀਲ	ਨੀਲ	ਝੀਲ	ਭੀੜ
ਗੀਤ	ਜੀਭ	ਹਰੀ	ਦਰੀ	ਪਰੀ	ਨਦੀ
ਹਾਥੀ	ਮਾਸੀ	ਦਾਦੀ	ਕੀੜਾ	ਪੀਪਾ	ਦੀਵਾ
ਨੀਲੀ	ਪੀਲ਼ੀ	ਕੀੜੀ	ਸ਼ੀਸ਼ੀ	ਸੀਟੀ	ਬੀਬੀ
ਸਰੀਰ	ਲਕੀਰ	ਪਨੀਰ	ਕਮੀਜ਼	ਮਸ਼ੀਨ	ਜ਼ਮੀਨ
ਬਗ਼ੀਚੀ	ਪਤੀਲੀ	ਮਦਾਰੀ	ਮਲ਼ਾਈ	ਲਿਖਾਈ	ਕਿਆਰੀ
ਵੀਰਵਾਰ	ਸਾਈਕਲ	ਨਾਰੀਅਲ	ਹਲਵਾਈ	ਪਟਵਾਰੀ	ਪਿਚਕਾਰੀ

ਬਿਹਾਰੀ (ੀ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਵੀਰ ਖੀਰ ਖਾ।
- ਦੀਪੀ ਵਰਦੀ ਪਾ।
- ਰਾਣੀ ਸੀਟੀ ਵਜਾ।
- ਨਵਨੀਤ ਗੀਤ ਗਾ।
- ਜੀਤੀ ਹਲ਼ਦੀ ਲਿਆ।
- ਚਾਚੀ ਮਸ਼ੀਨ ਚਲਾ।
- ਵੀਰ ਕੀਮਤੀ ਘੜੀ ਲਿਆ।
- ਮਲਕੀਤ ਬਲਬ ਜਗਾ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਚਰ - ਚੀਰ		ਤਰ - ਚੀਰ	
ਨਰ - ਨੀਰ		ਭਰ - ਭਰੀ	
ਬਲ - ਬਲੀ		ਮਿਲ਼ - ਮੀਲ	
ਗਰਮ - ਗਰਮੀ		ਬਰਫ਼ - ਬਰਫ਼ੀ	

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

ਗੀਤ =	ਗੀਤ	ਵ — ਰ =	______
ਭ — ਝ =	______	ਸ — ਟ =	______
ਦ — ਪਕ =	______	ਪਨ — ਰ =	______
ਮਸ਼ — ਨ =	______	ਕਮ — ਜ਼ =	______
ਕੜਛ — =	______	ਹਲ਼ਦ — =	______

ੲ) ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੋ ਤੇ ਰੰਗ ਭਰੋ :

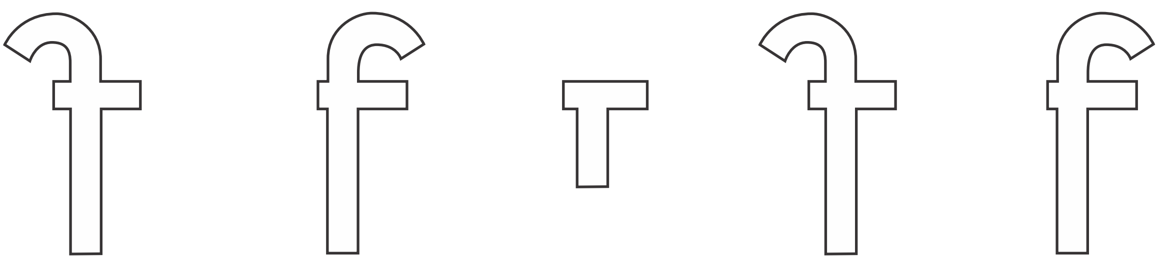

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਸ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਤੀ + ਰ = ____________   ਪ + ਨੀ + ਰ = ____________

ਵੀ + ਰ = ____________   ਮ + ਸ਼ੀ + ਨ = ____________

ਗੀ + ਤ = ____________   ਪ + ਤੀ + ਲੀ = ____________

ਸੀ + ਟੀ = ____________   ਕੀ + ਮ + ਤੀ = ____________

ਹ) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ :

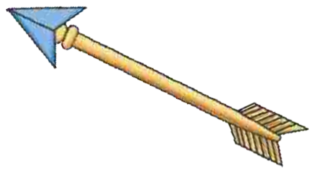

ਜੀਪ	ਸੀਟੀ	ਘੜੀ	ਤੀਰ

ਕ) ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗ ਭਰੋ :

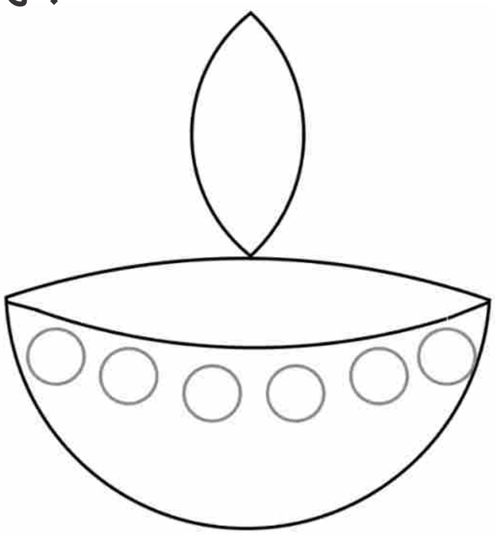

ਦੀਵਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 7 ਔਂਕੜ (ੁ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

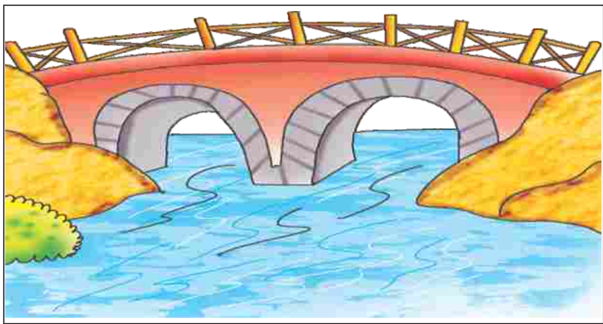	
ਪੁ ਲ ਪੁਲ	ਗੁ ੜ ਗੁੜ
ਬੁ ਰ ਸ਼ ਬੁਰਸ਼	ਮੁ ਰ ਗਾ ਮੁਰਗਾ
ਗੁ ਲਾ ਬ ਗੁਲਾਬ	ਕੁ ਰ ਸੀ ਕੁਰਸੀ

ਔਂਕੜ (ੁ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਬੁ ਭੁ ਮੁ ਕੁ ਖੁ ਗੁ ਘੁ ਚੁ ਛੁ ਜੁ ਝੁ

ਪੁ ਫੁ ਟੁ ਠੁ ਡੁ ਤੁ ਥੁ ਦੁ ਧੁ ਨੁ ਰੁ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਔਂਕੜ (ੁ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਤੁਰ	ਖੁਰ	ਗੁਣ	ਬੁਣ	ਚੁਣ	ਹੁਣ
ਮੁੜ	ਸੁਣ	ਬੁਰਾ	ਖ਼ੁਸ਼ੀ	ਕੁੜੀ	ਪੁੜੀ
ਕੁਲੀ	ਛੁਰੀ	ਚੁਸਤ	ਕੁਤਰ	ਖ਼ੁਸ਼ਕ	ਬੁਰਸ਼
ਉਮਰ	ਹੁਕਮ	ਜੁਰਾਬ	ਦੁਕਾਨ	ਰੁਮਾਲ	ਜ਼ੁਕਾਮ
ਖ਼ੁਰਪਾ	ਤੁਰਨਾ	ਕੁੜਤਾ	ਕੁਲਚਾ	ਫੁਲਕਾ	ਸੁਰਮਾ
ਗ਼ੁਬਾਰਾ	ਫ਼ੁਹਾਰਾ	ਕੁਸ਼ਤੀ	ਕੁਰਸੀ	ਚੁਰਾਸੀ	ਗੁਲਾਬੀ
ਕੁਦਰਤ	ਪੁਸਤਕ	ਨੁਕਸਾਨ	ਬੁਝਾਰਤ	ਫੁਲਕਾਰੀ	ਹੁਸ਼ਿਆਰ

ਔਂਕੜ (ੁ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਗੁੜ ਖਾ।
- ਕੁੜਤਾ ਪਾ।
- ਕੁਸੁਮ ਬੁਰਸ਼ ਕਰ।
- ਠੁਮਕ ਠੁਮਕ ਤੁਰ।
- ਸੁਮਨ ਗੁਲਾਬ ਚੁਣ।
- ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਬਣ।
- ਗੁਰਮਨ ਪੁਸਤਕ ਫੜ।
- ਬੁਲਬੁਲ ਦਾ ਗੀਤ ਸੁਣ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਸਰ - ਸੁਰ	ਤਰ - ਤੁਰ
ਬਣ - ਬੁਣ	ਭਰ - ਭੁਰ
ਸਣ - ਸੁਣ	ਤਰਨਾ - ਤੁਰਨਾ
ਕੜੀ - ਕੁੜੀ	ਕਸਮ - ਕੁਸੁਮ

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਕਰੋ :

ਚੁਣ	=	___ ਣ	ਸੁਣ	=	___ ਣ
ਪੁਲ	=	___ ਲ਼	ਪੁੜੀ	=	___ ੜੀ
ਕੁੜੀ	=	___ ੜੀ	ਛੁਰੀ	=	___ ਰੀ
ਬੁਰਸ਼	=	___ ਰਸ਼	ਫੁਲਕਾ	=	___ ਲਕਾ
ਕੁਰਸੀ	=	___ ਰਸੀ	ਜੁਰਾਬ	=	___ ਰਾਬ
ਪੁਸਤਕ	=	___ ਸਤਕ	ਬੁਲਬੁਲ	=	___ ਲ ___ ਲ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ੲ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਪੁ + ਲ਼ = ____________ ਮੁ + ਰ + ਗ਼ਾ = ____________

ਗੁ + ੜ = ____________ ਜੁ + ਰ + ਬ = ____________

ਤੁ + ਰ = ____________ ਗ਼ੁ + ਬਾ + ਰਾ = ____________

ਕੁ + ੜੀ = ____________ ਰੁ + ਮਾ + ਲ = ____________

ਸ) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਪੁਲ਼	ਬੁਰਸ਼	ਮੁਰਗ਼ਾ	ਗੁਲਾਬ
____	____	____	____
____	____	____	____

ਹ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

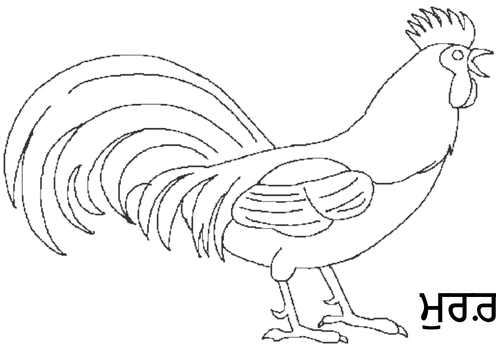

ਮੁਰਗ਼ਾ

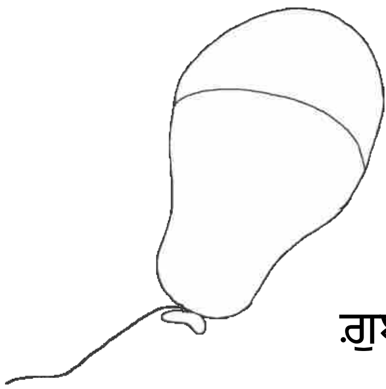

ਗ਼ੁਬਾਰਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 8 ਦੁਲੈਂਕੜ (ੂ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

	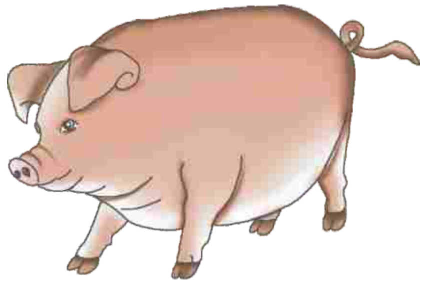
ਬੂ ਟ ਬੂਟ	ਸੂ ਰ ਸੂਰ
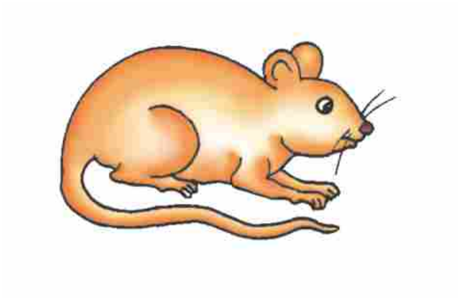	
ਚੂ ਹਾ ਚੂਹਾ	ਸੂ ਰ ਜ ਸੂਰਜ
ਡ ਮ ਰੂ ਡਮਰੂ	ਸ ਕੂ ਟ ਰ ਸਕੂਟਰ

ਦੁਲੈਂਕੜ (ੂ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸੂ ਹੂ ਕੂ ਖੂ ਗੂ ਘੂ ਚੂ ਛੂ ਜੂ ਝੂ

ਟੂ ਠੂ ਡੂ ਢੂ ਤੂ ਥੂ ਦੂ ਧੂ ਨੂ ਪੂ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਦੁਲੈਂਕੜ (ੂ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਸੂਟ	ਬੂਟ	ਤੂਤ	ਜੂਨ	ਦੂਰ	ਲੂਹ
ਭਾਲੂ	ਆਲੂ	ਚਾਕੂ	ਕਾਜੂ	ਆੜੂ	ਝਾੜੂ
ਪੂਜਾ	ਝੂਟਾ	ਭੂਰਾ	ਭੂਆ	ਚੀਕੂ	ਦੀਪੂ
ਮੂਲ਼ੀ	ਦੂਰੀ	ਦੂਜੀ	ਚੂਹੀ	ਚੂਰੀ	ਤੂੜੀ
ਸੂਰਜ	ਚੂਰਨ	ਪੂਰਨ	ਸੂਰਤ	ਪੂਰਬ	ਸਕੂਲ
ਖਜੂਰ	ਡਮਰੂ	ਕਚਾਲੂ	ਕਤੂਰਾ	ਕੂਹਣੀ	ਮੂਰਤੀ
ਕਬੂਤਰ	ਅਮਰੂਦ	ਤਰਬੂਜ	ਜਗਰੂਪ	ਖ਼ਰਬੂਜਾ	ਜਾਦੂਗਰ

ਦੁਲੈਂਕੜ (ੂ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਰੂਪ ਬੂਟ ਪਾ।
- ਸੂਰਜ ਦੀ ਮੂਰਤ ਬਣਾ।
- ਅਨੂਪ ਕਬੂਤਰ ਉਡਾ।
- ਬਬਲੂ ਕੂਹਣੀ ਨਾ ਮਾਰ।
- ਦੀਪੂ ਸਕੂਲ ਜਾ।
- ਚਾਕੂ ਨਾਲ਼ ਚੀਕੂ ਚੀਰ।
- ਪੂਰਨ ਚੂਰਨ ਖਾ।
- ਰਾਜੂ ਅਮਰੂਦ ਜ਼ਰੂਰ ਖਾ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਦਰ - ਦੂਰ   ਘਰ - ਘੁਰ

ਸਤ - ਸੂਤ   ਝਾੜ - ਝਾੜੂ

ਸਰ - ਸੂਰ   ਚਾਕ - ਚਾਕੂ

ਚਰਨ - ਚੂਰਨ   ਸੁਰਮਾ - ਸੂਰਮਾ

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਕਰੋ :

ਸੂਟ = __ ਟ   ਗਊ = ਗ __

ਘੂਰ = __ ਰ   ਆਲੂ = ਆ __

ਪੂੜੀ = __ ੜੀ   ਭੂਆ = __ ਆ

ਚੂਰਨ = __ ਰਨ   ਸਕੂਲ = ਸ __ ਲ

ੲ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

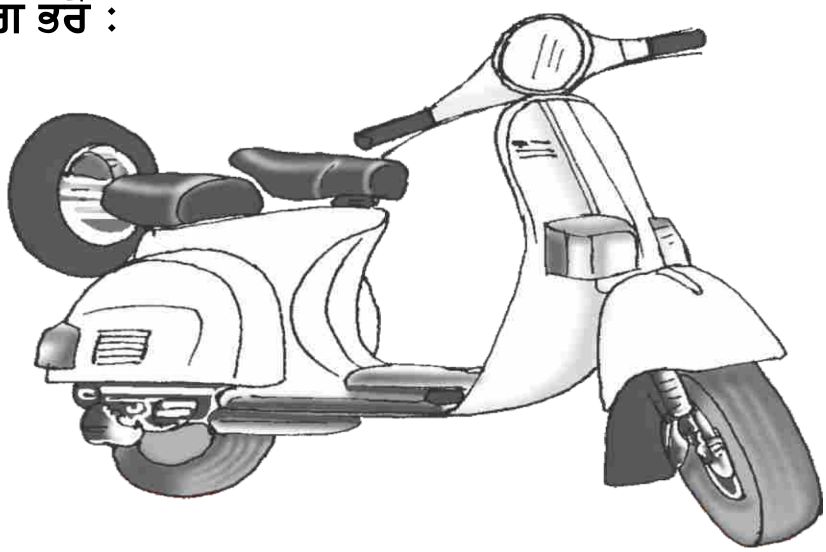

ਸਕੂਟਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ੲ) ਮਾਤਰਾ ਪਛਾਣੋ :

ੀ	ਾ	ੂ	ਿ	ੀ	ੁ
ੂ	ਿ	ੁ	ੂ	ੀ	ਾ

ਸ) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

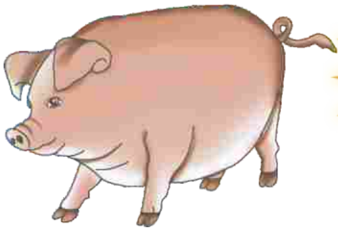

ਬੂਟ ਸੂਰ ਸੂਰਜ ਡਮਰੂ

ਹ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਬੂ → ਟ ← ਸੂ   ਬੂਟ

ਪੂ → ਰਬ, ਰਨ

ਦੂ → ਰ ← ਨੂ

ਸੂ → ਰਜ, ਰਤ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 9 ਲਾਂ (ੇ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਸੇ ਬ ਸੇਬ	ਕੇ ਲਾ ਕੇਲਾ
ਭੇ ਡ ਭੇਡ	ਸ ਲੇ ਟ ਸਲੇਟ
ਸ ਪੇ ਰਾ ਸਪੇਰਾ	ਪ ਲੇ ਟ ਪਲੇਟ

ਲਾਂ (ੇ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸੇ ਹੇ ਕੇ ਖੇ ਗੇ ਘੇ ਚੇ ਛੇ ਜੇ ਝੇ

ਟੇ ਠੇ ਡੇ ਢੇ ਤੇ ਥੇ ਦੇ ਧੇ ਨੇ ਪੇ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਲਾਂ (ੇ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਬੇਰ	ਰੇਲ	ਮੇਜ਼	ਤੇਲ਼	ਸੇਬ	ਜੇਬ
ਖੇਤ	ਰੇਤ	ਖੇਸ	ਦੇਸ	ਖੇਡ	ਭੇਡ
ਕੇਲਾ	ਮੇਲਾ	ਚੇਲਾ	ਪੇੜਾ	ਬੇਬੇ	ਮੇਥੀ
ਬੇਰੀ	ਪੇਟੀ	ਨੇਕੀ	ਖੇਸੀ	ਰੇਤੀ	ਖੇਤੀ
ਵੇਲਣਾ	ਸ਼ੇਰਨੀ	ਕੇਸਰੀ	ਪਲੇਟ	ਸਲੇਟ	ਸਵੇਰ
ਕਰੇਲਾ	ਹਨੇਰਾ	ਵਛੇਰਾ	ਸਪੇਰਾ	ਜਲੇਬੀ	ਚਮੇਲੀ
ਹਥੇਲ਼ੀ	ਸਲੇਟੀ	ਪਰਦੇਸ	ਬੇਸਮਝ	ਥਾਣੇਦਾਰ	ਸੂਬੇਦਾਰ

ਲਾਂ (ੇ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਮੇਲੇ ਜਾ।
- ਸੇਬ ਤੇ ਬੇਰ ਲਿਆ।
- ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਭੇੜ ਦੇ।
- ਸੇਵਕ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰੁਕ।
- ਕੇਲੇ ਖਾ।
- ਬੇਬੇ ਕਰੇਲੇ ਬਣਾ।
- ਸੇਵਕ ਸਵੇਰ ਵੇਲ਼ੇ ਖੇਤ ਜਾ।
- ਨੀਲੇ ਅਤੇ ਪੀਲ਼ੇ ਗ਼ੁਬਾਰੇ ਲਿਆ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

(ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਦਰ - ਦੇਰ

ਮਲ਼ - ਮੇਲ਼

ਖ਼ਤ - ਖੇਤ

ਤਲ - ਤੇਲ

ਵਲ਼ – ਵੇਲ

ਦਸ – ਦੇਸ

ਰਲ਼ – ਰੇਲ

ਸਰ – ਸੇਰ

(ਅ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਖੇਤ = ______

ਸੇਬ = ______

ਸਵੇਰ = ______

ਬਨੇਰਾ = ______

ਵੇਲ = ______

ਰੇਲ = ______

ਰੇਤਾ = ______

ਕਰੇਲਾ = ______

(ੲ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

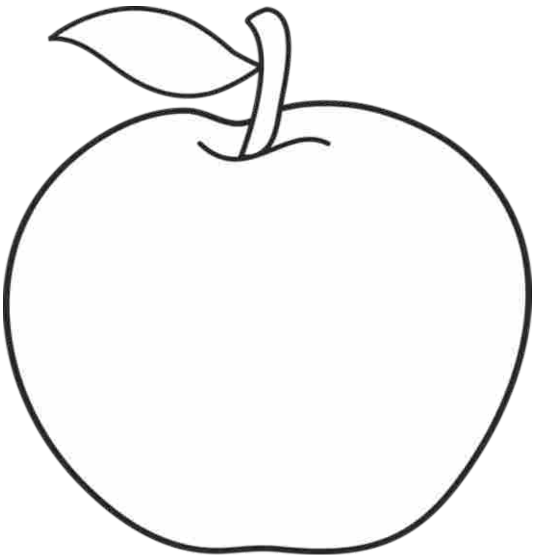

ਸੇਬ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ਸ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਸ਼ੇ + ਰ = ____________

ਵੇ + ਲ + ਣਾ = ____________

ਸੇ + ਬ = ____________

ਕ + ਰੇ + ਲਾ = ____________

ਦੇ + ਸ਼ = ____________

ਜ + ਲੇ + ਬੀ = ____________

ਬੇ + ਰੀ = ____________

ਵ + ਛੇ + ਰਾ = ____________

(ਹ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਸੇ → ਬ ← ਜੇ ____________ ____________

ਰੇ → ਤ ← ਖੇ ____________ ____________

ਕੇ → ਲਾ ← ਮੇ ____________ ____________

ਸ → ਲੇਟ ← ਪ ____________ ____________

(ਕ) ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ :

ਸੇ	ਸੀ	ਸਾ	ਸ	ਸੂ	ਸੁ	ਸਿ
ਰੀ	ਰੂ	ਰ	ਰੇ	ਰਿ	ਰਾ	ਰੁ
ਦੀ	ਦੂ	ਦ	ਦੇ	ਦਿ	ਦਾ	ਦੁ
ਮੀ	ਮੂ	ਮ	ਮੇ	ਮਿ	ਮਾ	ਮੁ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 10 ਦੁਲਾਵਾਂ (ੈ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਪੈ ਰ ਪੈਰ	ਵੈ ਨ ਵੈਨ
ਥੈ ਲਾ ਥੈਲਾ	ਐ ਨ ਕ ਐਨਕ
ਕੈ ਮ ਰਾ ਕੈਮਰਾ	ਜ਼ੈ ਬ ਰਾ ਜ਼ੈਬਰਾ

ਦੁਲਾਵਾਂ (ੈ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸੈ ਹੈ ਕੈ ਖੈ ਗੈ ਘੈ ਚੈ ਛੈ ਜੈ ਝੈ

ਟੈ ਠੈ ਡੈ ਢੈ ਤੈ ਥੈ ਥੈ ਧੈ ਨੈ ਪੈ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਦੁਲਾਵਾਂ (ੈ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਸੈਰ	ਗੈਸ	ਭੈਣ	ਬੈਠ	ਵੈਦ	ਕੈਦ
ਪੈਸਾ	ਥੈਲਾ	ਮੈਦਾ	ਸੈਨਾ	ਮੈਨਾ	ਹੈਜ਼ਾ
ਥੈਲੀ	ਪੈਲ਼ੀ	ਮੈਲ਼ੀ	ਛੈਣੀ	ਵੈਰੀ	ਕੈਦੀ
ਮੈਡਮ	ਬੈਠਕ	ਪੈਦਲ	ਮੈਡਲ	ਪੈਕਟ	ਜੈਕਟ
ਸਫ਼ੈਦ	ਬਨੈਣ	ਜ਼ੈਬਰਾ	ਫ਼ੈਸਲਾ	ਹੈਰਾਨ	ਮੈਦਾਨ
ਬੈਟਰੀ	ਬੈਠਣਾ	ਪੈਰਿਸ	ਸੈਨਿਕ	ਦੈਨਿਕ	ਸ਼ੈਤਾਨੀ
ਐਤਵਾਰ	ਜਰਨੈਲ	ਅਪਰੈਲ	ਕਰਨੈਲ	ਲਾਲਟੈਣ	ਜ਼ੈਲਦਾਰ

ਦੁਲਾਵਾਂ (ੈ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਸੈਰ ਕਰ।
- ਪੈਰ ਮੈਲ਼ੇ ਹਨ।
- ਕਰਨੈਲ ਨੇ ਪੈਲ਼ੀ ਵਾਹੀ।
- ਹੈਦਰ ਕੈਮਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆ।
- ਮੈਚ ਖੇਡ।
- ਪੈਸੇ ਵਾਲ਼ੀ ਥੈਲੀ ਲੈ।
- ਜਰਨੈਲ ਕੈਮਰਾ ਫੜ।
- ਭੈਣ ਸਵੈਟਰ ਬੁਣ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

(ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਸਰ - ਸੈਰ

ਪਰ - ਪੈਰ

ਵਰ - ਵੈਰ

ਵਰੀ - ਵੈਰੀ

ਕਦੀ - ਕੈਦੀ

ਮੇਲ - ਮੈਲ਼

ਵੇਦ - ਵੈਦ

ਫ਼ਸਲ - ਫ਼ੈਸਲਾ

(ਅ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਗੈਸ = ____________

ਵੈਨ = ____________

ਪੈਸਾ = ____________

ਵੈਰੀ = ____________

ਪੈਦਲ = ____________

ਬੈਠਕ = ____________

ਸੈਨਿਕ = ____________

ਹੈਰਾਨ = ____________

(ੲ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

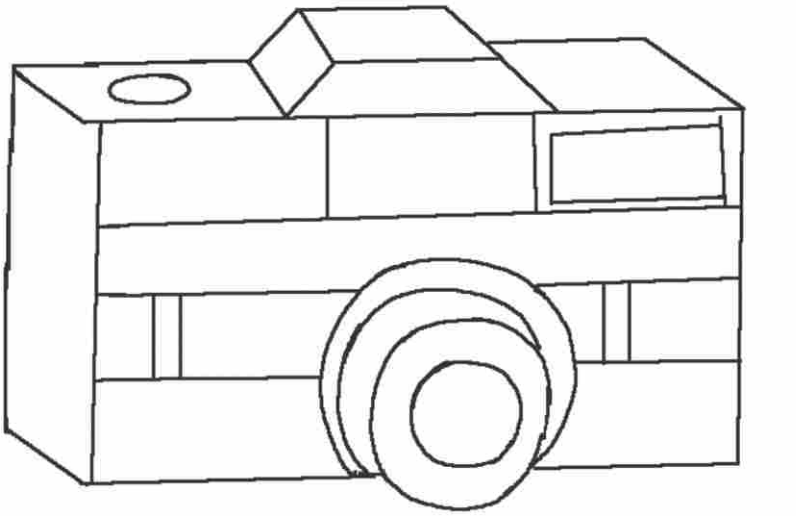

ਕੈਮਰਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ਸ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਸੈ + ਰ	=	______	ਥੈ + ਲਾ	=	______
ਭੈ + ਣ	=	______	ਬੈ + ਠ + ਕ	=	______
ਗੈ + ਸ	=	______	ਮੈ + ਦਾ + ਨ	=	______
ਪੈ + ਸਾ	=	______	ਸੈ + ਨਿ + ਕ	=	______

(ਹ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਐਤਵਾਰ, ਪੈਸੇ, ਕੈਮਰਾ, ਸੈਰ)

1. ______ ਕਰ।
2. ______ ਵਾਲ਼ੀ ਥੈਲੀ ਲਿਆ।
3. ______ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ।
4. ਜਰਨੈਲ ______ ਫੜ।

(ਕ) ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਹੈਦਰ ਕੈਮਰਾ ਲੈ ਆ।

______

______

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 11 ਹੋੜਾ (ੋ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਮੋ ਰ ਮੋਰ

ਢੋ ਲ ਢੋਲ

ਤੋ ਤਾ ਤੋਤਾ

ਘੋ ੜਾ ਘੋੜਾ

ਜੋ ਕ ਰ ਜੋਕਰ

ਬੋ ਤ ਲ ਬੋਤਲ

ਹੋੜਾ (ੋ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸੋ ਹੋ ਕੋ ਖੋ ਗੋ ਘੋ ਚੋ ਛੋ ਜੋ ਝੋ

ਟੋ ਠੋ ਡੋ ਢੋ ਤੋ ਥੋ ਥੋ ਧੋ ਨੋ ਪੋ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਹੋੜਾ (ੋ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਕੋਟ	ਬੋਲ	ਚੋਰ	ਡੋਰ	ਤੋਰ	ਖੋਜ
ਨੋਟ	ਵੋਟ	ਤੋਤਾ	ਜੋੜਾ	ਘੋੜਾ	ਕੋਕਾ
ਕੋਟੀ	ਮੋਟੀ	ਸੋਟੀ	ਰੋਟੀ	ਧੋਬੀ	ਗੋਭੀ
ਭੋਜਨ	ਜੋਕਰ	ਬੋਹੜ	ਬੋਤਲ	ਢੋਲਕ	ਗੋਲਕ
ਸਮੋਸਾ	ਕਟੋਰਾ	ਸੋਹਣਾ	ਕੋਟਲਾ	ਰਸੋਈ	ਕੋਇਲ
ਖੋਪੜੀ	ਪੋਟਲੀ	ਮੋਰਨੀ	ਟੋਕਰੀ	ਦੋਸਤੀ	ਲੋਹੜੀ
ਸੋਮਵਾਰ	ਹੋਣਹਾਰ	ਮਨੋਹਰ	ਸਰੋਵਰ	ਅਖਰੋਟ	ਖ਼ਰਗੋਸ਼

ਹੋੜਾ (ੋ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਢੋਲ ਵਜਾ।
- ਮੋਹਨ ਕੋਟ ਪਾ।
- ਧੋਬੀ ਚਾਦਰ ਧੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।
- ਕੋਮਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।
- ਸੋਨੀ ਰੋਟੀ ਖਾ।
- ਰਸੋਈ ਕੋਲ਼ ਜਾ।
- ਤੋਤਾ ਸੋਹਣੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।
- ਮੋਟਰ ਕੋਲ਼ ਖ਼ਰਗੋਸ਼ ਬੈਠਾ ਹੈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

(ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਤਰ - ਤੋਰ

ਨਟ - ਨੋਟ

ਡਰ - ਡੋਰ

ਤਲ - ਤੋਲ

ਬਲ - ਬੋਲ

ਘੜਾ - ਘੋੜਾ

ਮਟਰ - ਮੋਟਰ

ਭਜਨ - ਭੋਜਨ

(ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਕਰੋ :

ਕੋਟ	=	— ਟ	ਬੋਤਲ	=	— ਤਲ
ਡੋਰ	=	— ਰ	ਬੋਹੜ	=	— ਹੜ
ਢੋਲ	=	— ਲ	ਸਮੋਸਾ	=	ਸ — ਸਾ
ਤੋਤਾ	=	— ਤਾ	ਟੋਕਰੀ	=	— ਕਰੀ
ਅਖਰੋਟ	=	ਅਖ — ਟ	ਰਸੋਈ	=	ਰ — ਈ

(ੲ) ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਮੋਰ

ਢੋਲ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ਸ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ:

ਮੋ + ਰ	= ______	ਭੋ + ਜ + ਨ	= ______
ਤੋ + ਪ	= ______	ਸੋ + ਹ + ਨ	= ______
ਸੋ + ਟੀ	= ______	ਸ + ਮੋ + ਸਾ	= ______
ਟੋ + ਪੀ	= ______	ਟੋ + ਕ + ਰੀ	= ______

(ਹ) ਹੋੜਾ ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਚੱਕਰ ਲਗਾਓ :

ਘੜ	ਘੋੜਾ	ਘੜਾ	ਘੜੀ
ਡਰ	ਡਾਰ	ਡੋਰ	ਡੇਰਾ
ਪਤਾ	ਪਿਤਾ	ਪੋਤਾ	ਪੀਤਾ
ਮਟਰ	ਮੀਟਰ	ਮੈਟਰ	ਮੋਟਰ

(ਕ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਮੋ, ਜ਼ੋ → ਰ ______ ______

ਮੋ → ਰ, ਮ ______ ______

ਲੋ, ਜੋ → ਕ ______ ______

ਬੋ → ਹੜ, ਤਲ ______ ______

ਢੋ, ਗੋ → ਲ ______ ______

ਜੋ → ਕਰ, ਬਨ ______ ______

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 12 ਕਨੌੜਾ (ੌ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

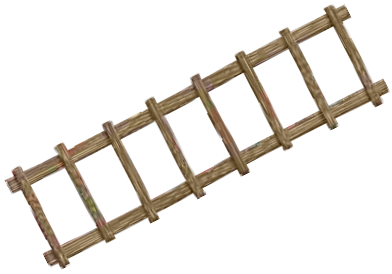	
ਪੌ ੜੀ ਪੌੜੀ	ਫ਼ੌ ਜੀ ਫ਼ੌਜੀ
ਟੌ ਫ਼ੀ ਟੌਫ਼ੀ	ਪੌ ਦਾ ਪੌਦਾ
	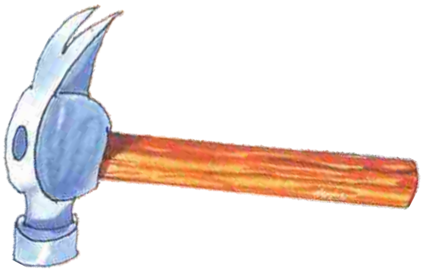
ਔ ਰ ਤ ਔਰਤ	ਹ ਥੌ ੜੀ ਹਥੌੜੀ

ਕਨੌੜਾ (ੌ) ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਸੌ ਹੌ ਕੌ ਖੌ ਗੌ ਘੌ ਚੌ ਛੌ ਜੌ ਝੌ

ਟੌ ਠੌ ਡੌ ਢੌ ਤੌ ਥੌ ਥੌ ਧੌ ਨੌ ਪੌ

(ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਧੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਕਨੌੜਾ (ੌ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਚੌਲ਼	ਕੌਣ	ਧੌਣ	ਮੌਜ	ਫ਼ੌਜ	ਦੌੜ
ਪੌਦਾ	ਔਖਾ	ਸੌਖਾ	ਮੌਕਾ	ਚੌੜਾ	ਸੌਦਾ
ਫੌਜੀ	ਪੌੜੀ	ਟੌਫ਼ੀ	ਕੌਲੀ	ਕੌੜੀ	ਕੌਫ਼ੀ
ਔਰਤ	ਨੌਕਰ	ਮੌਸਮ	ਚੌਰਸ	ਰੌਣਕ	ਦੌਲਤ
ਜੌਹਰੀ	ਚੌਧਰੀ	ਪੌਸ਼ਾਕ	ਔਜ਼ਾਰ	ਦੌੜਾਕ	ਤੌਲੀਆ
ਪਕੌੜਾ	ਹਥੌੜਾ	ਕਚੌਰੀ	ਲਾਹੌਰ	ਭਗੌੜਾ	ਖਿਡੌਣਾ
ਪਸਤੌਲ	ਚਮਕੌਰ	ਹੌਲਦਾਰ	ਨੌਜਵਾਨ	ਮਖੌਲੀਆ	ਚੌਕੀਦਾਰ

ਕਨੌੜਾ (ੌ) ਮਾਤਰਾ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਪੌਦੇ ਲਾ।
- ਸੌਰਵ ਹਥੌੜਾ ਲਿਆ।
- ਗੌਰੀ ਖਿਡੌਣੇ ਲੈ ਕੇ ਦੌੜੀ।
- ਗੌਰਵ ਦੌੜ ਕੇ ਪੌੜੀ ਲਿਆ।
- ਕਚੌਰੀ ਸਵਾਦ ਹੈ।
- ਹੌਲ਼ੀ-ਹੌਲ਼ੀ ਤੁਰ।
- ਪਕੌੜੇ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਖਾਵੇਗਾ?
- ਚੌਕੀਦਾਰ ਚੌਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ-

ਕਣ - ਕੌਣ
ਕਲੀ - ਕੌਲੀ
ਕੜਾ - ਕੌੜਾ
ਭਰਾ - ਭੌਰਾ
ਪੁੜੀ - ਪੌੜੀ
ਕਲਾ - ਕੌਲਾ
ਸਦਾ - ਸੌਦਾ
ਹੋਲੀ - ਹੌਲ਼ੀ

ਅ) ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਪੌ + ਦਾ = ਪੌਦਾ
ਦੌ + ਲ + ਤ = ____
ਕੌ + ਲੀ = ____
ਔ + ਰ + ਤ = ____
ਪੌ + ੜੀ = ____
ਪ + ਕੌ + ੜਾ = ____
ਫ਼ੌ + ਜੀ ____
ਹ + ਥੌ + ੜਾ = ____
ਮੌ + ਸ + ਮ ____
ਤੌ + ਲੀ + ਆ = ____

ੲ) ਸੁਲੇਖ ਲਿਖੋ :

ਸੌਰਵ ਹੌਲ਼ੀ-ਹੌਲ਼ੀ ਤੁਰ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ਸ) ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੋ :

ਮੌਤ	=	______	ਪੌਦਾ	=	______
ਫ਼ੌਜੀ	=	______	ਪੌੜੀ	=	______
ਗੌਰਵ	=	______	ਪਕੌੜਾ	=	______
ਮੌਸਮ	=	______	ਹਥੌੜੀ	=	______
ਔਰਤ	=	______	ਰੌਣਕ	=	______

(ਹ) ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਓ :

ਪੌ → ਦਾ ______
ਸੌ → ਦਾ ______
ਰ

ਪੌ → ੜੀ ______
ਕੌ → ੜੀ ______

ਟੌ → ਫ਼ੀ ______
ਕੌ → ਫ਼ੀ ______

ਨੌ → ਕਰ ______
ਨੌ → ਬਤ ______

ਔ → ਰਤ ______
ਔ → ਜ਼ਾਰ ______

ਫ਼ੌ → ਜੀ ______
ਫ਼ੌ → ਰਨ ______

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 13 ਅਧਕ (ੱ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਜੱ ਗ ਜੱਗ	ਬੱ ਸ ਬੱਸ
ਸੱ ਪ ਸੱਪ	ਢੱ ਕ ਣ ਢੱਕਣ
ਬੱ ਕ ਰੀ ਬੱਕਰੀ	ਰੱ ਖ ੜੀ ਰੱਖੜੀ

ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਪਛਾਣੋ :

ਜੀ	ਨਿ	ਰੁ	ਮੇ	ਹਾ	ਦੀ	ਸੁ	ਕੈ	ਖੇ	ਆ
ਗੀ	ਚੁ	ਛਿ	ਠੈ	ਘ	ਦੁ	ਪੇ	ਬੀ	ਭੈ	ਲਿ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅੱਧਕ (ੱ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਅੱਖ	ਲੱਖ	ਹੱਥ	ਅੱਠ	ਲੱਤ	ਸੱਪ
ਨੱਕ	ਅੱਗ	ਝੱਗ	ਪੱਗ	ਮੱਝ	ਸੱਠ
ਮੱਛਰ	ਮੱਖਣ	ਢੱਕਣ	ਸੱਜਣ	ਫੱਗਣ	ਸੱਤਰ
ਟੱਕਰ	ਸ਼ੱਕਰ	ਪੱਥਰ	ਬੱਦਲ਼	ਲੱਕੜ	ਛੱਪੜ
ਰੁੱਖ	ਦੁੱਧ	ਮਿੱਟੀ	ਡੱਡੂ	ਜੁੱਤੀ	ਪੱਖੀ
ਮਿੱਤਰ	ਤਿੱਤਰ	ਪੁੱਤਰ	ਬੱਕਰੀ	ਕੱਬਡੀ	ਤੱਕੜੀ
ਬਹੱਤਰ	ਭੁਲੱਕੜ	ਪਵਿੱਤਰ	ਮੋਮਬੱਤੀ	ਸਪੁੱਤਰ	ਅਠੱਤਰ

ਅਧਕ (ੱ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਵੱਟ ਟੱਪ।
- ਧੱਕਾ ਨਾ ਮਾਰ।
- ਗੱਜਣ ਨੂੰ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਵੱਢ ਲਿਆ।
- ਸੱਜਣ ਫੱਟੀ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।
- ਦਿੱਲੀ ਜਾ।
- ਬਿੱਲੀ ਦੁੱਧ ਪੀ ਗਈ।
- ਸ਼ੱਕਰ ਉੱਤੇ ਮੱਖੀ ਬੈਠੀ ਹੈ।
- ਬੱਚੇ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਗਏ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

(ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ :

ਦਸ - ਦੱਸ		ਸਤ - ਸੱਤ	
ਜਗ - ਜੱਗ		ਰਸਾ - ਰੱਸਾ	
ਪਤਾ - ਪੱਤਾ		ਸਤਰ - ਸੱਤਰ	
ਬਦਲ - ਬੱਦਲ		ਤਕੜੀ - ਤੱਕੜੀ	

(ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਕਰੋ :

ਹੱਥ	=	___ ਥ	ਬੱਕਰੀ	=	___ ਕਰੀ
ਮੱਝ	=	___ ਝ	ਮੱਛਰ	=	___ ਛਰ
ਸੱਪ	=	___ ਪ	ਨੱਚਣਾ	=	___ ਚਣਾ
ਬੱਚਾ	=	___ ਚਾ	ਰੱਖੜੀ	=	___ ਖੜੀ
ਮੱਠੀ	=	___ ਠੀ	ਸੱਤਰ	=	___ ਰ

(ੲ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

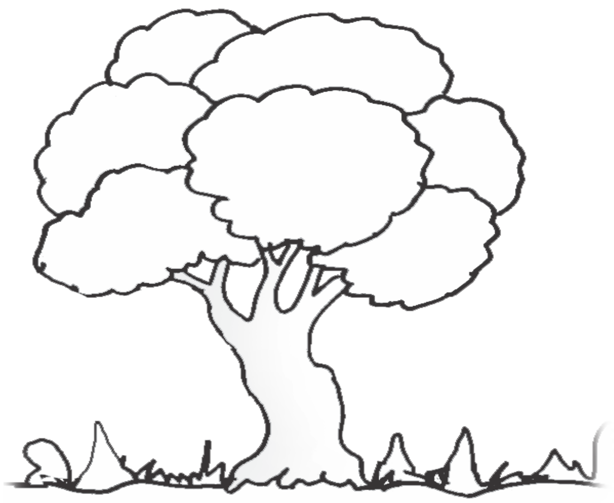

ਰੁੱਖ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ਸ) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਹੱ + ਥ =	______	ਪੱ + ਥ + ਰ =	______
ਨੱ + ਕ =	______	ਮਿੱ + ਤ + ਰ =	______
ਮੱ + ਝ =	______	ਕ + ਬੱ + ਡੀ =	______
ਬੱ + ਦ + ਲ =	______	ਤਿੱ + ਤ + ਰ =	______

(ਹ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਕਰਕੇ ਲਿਖੋ :

ਹੱਥ	______	ਅੱਖ਼	______
ਅੱਗ	______	ਸੱਪ	______
ਕੁੱਤਾ	______	ਮੱਛਰ	______
ਰੱਖੜੀ	______	ਬੱਕਰੀ	______

(ਕ) ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਬਿੱਲੀ, ਮੱਖੀ, ਕਬੱਡੀ, ਕੁੱਤੇ)

1. ______ ਭੱਜ ਗਈ।
2. ਸ਼ੱਕਰ ਉੱਤੇ ______ ਬੈਠੀ ਹੈ।
3. ਮੋਹਨ ਨੂੰ ______ ਨੇ ਵੱਢ ਲਿਆ।
4. ਬੱਚੇ ______ ਦਾ ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਗਏ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 14 ਟਿੱਪੀ (ੰ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਚੰ ਦ ਚੰਦ	ਮੰ ਜਾ ਮੰਜਾ
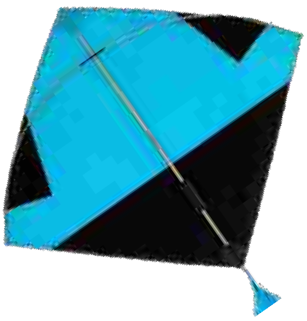	
ਪੰ ਤ ਗ ਪਤੰਗ	ਸੰ ਤ ਰਾ ਸੰਤਰਾ
ਅੰ ਗੂ ਰ ਅੰਗੂਰ	ਬ ਲੂੰ ਗ ੜਾ ਬਲੂੰਗੜਾ

ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਪਛਾਣੋ :

ਜੀ	ਨਿ	ਰੁ	ਮੇ	ਹਾ	ਦੀ	ਸੁ	ਕੈ	ਆ	ਖੇ
ਗੀ	ਚੁ	ਛਿ	ਠੈ	ਘ	ਦੁ	ਪੇ	ਬੀ	ਭੈ	ਲਿ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਟਿੱਪੀ (ੰ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਦੰਦ	ਕੰਧ	ਕੰਨ	ਅੰਬ	ਬੰਬ	ਖੰਭ
ਰੰਗ	ਸੰਗ	ਤੰਗ	ਡੰਗ	ਖੰਡ	ਪੰਡ
ਝੰਡਾ	ਡੰਡਾ	ਮੰਜਾ	ਪੰਛੀ	ਕੰਘੀ	ਪਿੰਡ
ਤਿੰਨ	ਮੁੰਢ	ਗੂੰਦ	ਬੂੰਦ	ਮੁੰਡਾ	ਕੁੰਡਾ
ਜੰਗਲ਼	ਕੰਬਲ਼	ਮੰਦਰ	ਭੰਗੜਾ	ਸੰਤਰਾ	ਬੰਗਲਾ
ਇੰਜਣ	ਜ਼ੰਜੀਰ	ਸੁੰਦਰ	ਅੰਗੂਰ	ਅੰਗੂਠਾ	ਪੰਘੂੜਾ
ਸਰਪੰਚ	ਸਤੰਬਰ	ਚਕੰਦਰ	ਸਮੁੰਦਰ	ਮੂੰਗਫਲੀ	ਮੰਗਲ਼ਵਾਰ

ਟਿੱਪੀ (ੰ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਅੰਬ ਖਾ।
- ਦੰਦ ਸਾਫ਼ ਕਰ।
- ਜੁਗਨੂੰ ਠੰਢੇ ਅੰਗੂਰ ਖਾ।
- ਪੰਕਜ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।
- ਰੰਗ ਭਰ।
- ਭੂੰਡ ਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ।
- ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ ਪੰਜ ਦੇਖੋ।
- ਸੰਤਰਾ ਸੰਤਰੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ-

ਬਦ - ਬੰਦ　　ਰਗ - ਰੰਗ

ਸੱਤ - ਸੰਤ　　ਹੱਸ - ਹੰਸ

ਅੱਗ - ਅੰਗ　　ਜੱਗ - ਜੰਗ

ਲਗਰ - ਲੰਗਰ　　ਬਗਲਾ - ਬੰਗਲਾ

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਕਰੋ :

ਅੰਬ	=	— ਬ	ਭੰਗੜਾ	=	— ਗੜਾ
ਖੰਡ	=	— ਡ	ਬੰਦੂਕ	=	— ਦੂਕ
ਰੰਗ	=	— ਗ	ਪੰਜਾਬੀ	=	— ਜਾਬੀ
ਪੰਛੀ	=	— ਛੀ	ਪਤੰਗ	=	ਪ — ਗ
ਕੰਘਾ	=	— ਘਾ	ਤਿਰੰਗਾ	=	ਤਿ — ਗਾ

ੲ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

ਤਿਰੰਗਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ੲ) ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

______ ______ ______ ______

______ ______ ______ ______

(ਸ) ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਕੰ → ਨ ______
ਕੰ → ਧ ______
ਰ

ਜੰ → ਗਲ਼ ______
ਸੰ → ਗਲ਼ ______
ਰ

ਖੰ → ਡ ______
ਖੰ → ਭ ______

ਸੰ → ਤਰੀ ______
ਮੰ → ਤਰੀ ______

(ਹ) ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਦੰਦ, ਪਤੰਗ, ਮੰਜੇ, ਅੰਗੂਰ)

1. ______ ਸਾਫ਼ ਕਰ।
2. ਮੰਜੂ ______ ਉਡਾ।
3. ਪੰਕਜ ______ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।
4. ਜੁਗਨੂੰ ਠੰਢੇ ______ ਖਾ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 15 ਬਿੰਦੀ (ਂ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਗੇਂ ਦ ਗੇਂਦ	ਪੀਂ ਘ ਪੀਂਘ
	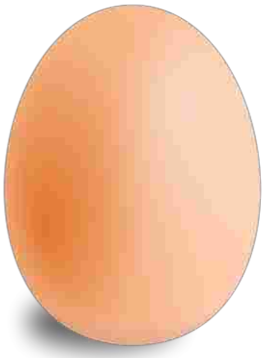
ਕੈਂ ਚੀ ਕੈਂਚੀ	ਆਂ ਡਾ ਆਂਡਾ
ਟੈਂ ਕ ਟੈਂਕ	ਬਾਂ ਦ ਰ ਬਾਂਦਰ

ਧੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਪਛਾਣੋ :

ਜੀ	ਨਿ	ਰੁ	ਮੇ	ਹਾ	ਦੀ	ਸੂ	ਕੈ	ਆ	ਖੇ
ਗੀ	ਚੂ	ਛਿ	ਠੈ	ਘ	ਦੁ	ਪੇ	ਬੀ	ਭੈ	ਲਿ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਬਿੰਦੀ (ਂ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਸ਼ਬਦ

ਕਾਂ	ਗਾਂ	ਮਾਂ	ਬਾਂਗ	ਡਾਂਗ	ਸਮਾਂ
ਭਾਂਡਾ	ਆਂਡਾ	ਤਾਂਗਾ	ਮੀਂਹ	ਪੀਂਘ	ਨੀਂਦ
ਬੈਂਤ	ਬੈਂਕ	ਤੀਆਂ	ਧੀਆਂ	ਝਾਂਸੀ	ਕਾਂਸੀ
ਚਾਂਦੀ	ਗਾਂਧੀ	ਧੂੰਆਂ	ਖੇਡਾਂ	ਕੈਂਚੀ	ਚੌਂਕ
ਉਂਗਲ	ਝਾਂਜਰ	ਬਾਂਦਰ	ਜਮਾਤਾਂ	ਬਰਾਂਡਾ	ਪਰਾਂਦੀ
ਕਿਤਾਬਾਂ	ਗਿਆਰਾਂ	ਕੀੜੀਆਂ	ਪੱਖੀਆਂ	ਚਿੜੀਆਂ	ਛੁੱਟੀਆਂ
ਪੁਸਤਕਾਂ	ਪਰਛਾਂਵਾਂ	ਤਿਤਲੀਆਂ	ਕਵਿਤਾਵਾਂ	ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ	ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ

ਬਿੰਦੀ (ਂ) ਲਗਾਖਰ ਵਾਲ਼ੇ ਵਾਕ

- ਬਾਂਦਰ ਦੌੜ ਗਿਆ।
- ਆਂਚਲ ਪੀਂਘ ਝੂਟ।
- ਅਸੀਂ ਆਂਡੇ ਨਹੀਂ ਤੋੜੇ।
- ਹਰੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਝੂਮਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਅਸੀਂ ਸੇਂਵੀਆਂ ਵੱਟੀਆਂ।
- ਮਾਂ ਨੇ ਪੂਣੀਆਂ ਕੱਤੀਆਂ।
- ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ।
- ਚਿੜੀਆਂ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਮਝੋ-

ਗਾ - ਗਾਂ	ਸਾਗ - ਸਾਂਗ
ਬਾਗ - ਬਾਂਗ	ਜਾਚ - ਜਾਂਚ
ਸੌਦਾ - ਸੌਂਦਾ	ਵਗ - ਵਾਂਗ
ਕਿੱਲਾ - ਕਿੱਲਾਂ	ਆਦਰ - ਆਂਦਰ

ਅ) ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਡਾਂ + ਗ = ______	ਬਾਂ + ਗ = ______
ਮੀਂ + ਹ = ______	ਨੀਂ + ਦ = ______
ਬਾਂ + ਦ + ਰ = ______	ਝਾਂ + ਜ + ਰ = ______
ਚੂ + ੜੀ + ਆਂ = ______	ਪੱ + ਖੀ + ਆਂ = ______
ਪ + ਰਾਂ + ਦੀ = ______	ਬ + ਰਾਂ + ਡਾ = ______

ੲ) ਰੰਗ ਭਰੋ :

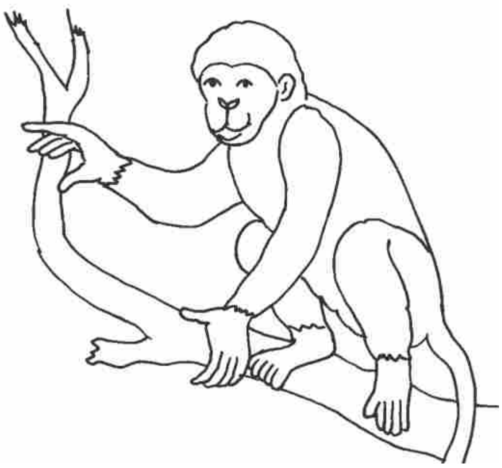

ਬਾਂਦਰ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਸ) ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :-

ਹ) ਮਿਲਾਣ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲਿਖੋ :

ਬਾਂ → ਗ ← ਡਾਂ

ਚਿੜੀ → ਆਂ ← ਕੁੜੀ

ਤੀ → ਆਂ ← ਧੀ

ਆਂ → ਡਾ ← ਬਰਾਂ

(ਹ) ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣ ਕੇ ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਬਾਂਦਰ, ਪੀਂਘ, ਪੂਣੀਆਂ, ਆਂਡੇ)

1. ________ ਦੌੜ ਗਿਆ।
2. ਆਂਚਲ ________ ਝੂਟ।
3. ਮਾਂ ਨੇ ________ ਕੱਤੀਆਂ।
4. ਅਸੀਂ ________ ਨਹੀਂ ਤੋੜੇ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਰੰਗੋ-ਰੰਗ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਅ	ਆ	ਇ	ਈ	ਉ	ਊ	ਏ	ਐ	ਓ	ਔ	ਅੰ	ਆਂ
ਸ	ਸਾ	ਸਿ	ਸੀ	ਸੁ	ਸੂ	ਸੇ	ਸੈ	ਸੋ	ਸੌ	ਸੰ	ਸਾਂ
ਹ	ਹਾ	ਹਿ	ਹੀ	ਹੁ	ਹੂ	ਹੇ	ਹੈ	ਹੋ	ਹੌ	ਹੰ	ਹਾਂ
ਕ	ਕਾ	ਕਿ	ਕੀ	ਕੁ	ਕੂ	ਕੇ	ਕੈ	ਕੋ	ਕੌ	ਕੰ	ਕਾਂ
ਖ	ਖਾ	ਖਿ	ਖੀ	ਖੁ	ਖੂ	ਖੇ	ਖੈ	ਖੋ	ਖੌ	ਖੰ	ਖਾਂ
ਗ	ਗਾ	ਗਿ	ਗੀ	ਗੁ	ਗੂ	ਗੇ	ਗੈ	ਗੋ	ਗੌ	ਗੰ	ਗਾਂ
ਘ	ਘਾ	ਘਿ	ਘੀ	ਘੁ	ਘੂ	ਘੇ	ਘੈ	ਘੋ	ਘੌ	ਘੰ	ਘਾਂ
ਚ	ਚਾ	ਚਿ	ਚੀ	ਚੁ	ਚੂ	ਚੇ	ਚੈ	ਚੋ	ਚੌ	ਚੰ	ਚਾਂ
ਛ	ਛਾ	ਛਿ	ਛੀ	ਛੁ	ਛੂ	ਛੇ	ਛੈ	ਛੋ	ਛੌ	ਛੰ	ਛਾਂ
ਜ	ਜਾ	ਜਿ	ਜੀ	ਜੁ	ਜੂ	ਜੇ	ਜੈ	ਜੋ	ਜੌ	ਜੰ	ਜਾਂ
ਝ	ਝਾ	ਝਿ	ਝੀ	ਝੁ	ਝੂ	ਝੇ	ਝੈ	ਝੋ	ਝੌ	ਝੰ	ਝਾਂ
ਟ	ਟਾ	ਟਿ	ਟੀ	ਟੁ	ਟੂ	ਟੇ	ਟੈ	ਟੋ	ਟੌ	ਟੰ	ਟਾਂ
ਠ	ਠਾ	ਠਿ	ਠੀ	ਠੁ	ਠੂ	ਠੇ	ਠੈ	ਠੋ	ਠੌ	ਠੰ	ਠਾਂ
ਡ	ਡਾ	ਡਿ	ਡੀ	ਡੁ	ਡੂ	ਡੇ	ਡੈ	ਡੋ	ਡੌ	ਡੰ	ਡਾਂ
ਢ	ਢਾ	ਢਿ	ਢੀ	ਢੁ	ਢੂ	ਢੇ	ਢੈ	ਢੋ	ਢੌ	ਢੰ	ਢਾਂ
ਣ	ਣਾ	ਣਿ	ਣੀ	ਣੁ	ਣੂ	ਣੇ	ਣੈ	ਣੋ	ਣੌ	ਣੰ	ਣਾਂ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਰੰਗੋ-ਰੰਗ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਤ	ਤਾ	ਤਿ	ਤੀ	ਤੁ	ਤੂ	ਤੇ	ਤੈ	ਤੋ	ਤੌ	ਤੰ	ਤਾਂ
ਥ	ਥਾ	ਥਿ	ਥੀ	ਥੁ	ਥੂ	ਥੇ	ਥੈ	ਥੋ	ਥੌ	ਥੰ	ਥਾਂ
ਦ	ਦਾ	ਦਿ	ਦੀ	ਦੁ	ਦੂ	ਦੇ	ਦੈ	ਦੋ	ਦੌ	ਦੰ	ਦਾਂ
ਧ	ਧਾ	ਧਿ	ਧੀ	ਧੁ	ਧੂ	ਧੇ	ਧੈ	ਧੋ	ਧੌ	ਧੰ	ਧਾਂ
ਨ	ਨਾ	ਨਿ	ਨੀ	ਨੁ	ਨੂ	ਨੇ	ਨੈ	ਨੋ	ਨੌ	ਨੰ	ਨਾਂ
ਪ	ਪਾ	ਪਿ	ਪੀ	ਪੁ	ਪੂ	ਪੇ	ਪੈ	ਪੋ	ਪੌ	ਪੰ	ਪਾਂ
ਫ	ਫਾ	ਫਿ	ਫੀ	ਫੁ	ਫੂ	ਫੇ	ਫੈ	ਫੋ	ਫੌ	ਫੰ	ਫਾਂ
ਬ	ਬਾ	ਬਿ	ਬੀ	ਬੁ	ਬੂ	ਬੇ	ਬੈ	ਬੋ	ਬੌ	ਬੰ	ਬਾਂ
ਭ	ਭਾ	ਭਿ	ਭੀ	ਭੁ	ਭੂ	ਭੇ	ਭੈ	ਭੋ	ਭੌ	ਭੰ	ਭਾਂ
ਮ	ਮਾ	ਮਿ	ਮੀ	ਮੁ	ਮੂ	ਮੇ	ਮੈ	ਮੋ	ਮੌ	ਮੰ	ਮਾਂ
ਯ	ਯਾ	ਯਿ	ਯੀ	ਯੁ	ਯੂ	ਯੇ	ਯੈ	ਯੋ	ਯੌ	ਯੰ	ਯਾਂ
ਰ	ਰਾ	ਰਿ	ਰੀ	ਰੁ	ਰੂ	ਰੇ	ਰੈ	ਰੋ	ਰੌ	ਰੰ	ਰਾਂ
ਲ	ਲਾ	ਲਿ	ਲੀ	ਲੁ	ਲੂ	ਲੇ	ਲੈ	ਲੋ	ਲੌ	ਲੰ	ਲਾਂ
ਵ	ਵਾ	ਵਿ	ਵੀ	ਵੁ	ਵੂ	ਵੇ	ਵੈ	ਵੋ	ਵੌ	ਵੰ	ਵਾਂ
ੜ	ੜਾ	ੜਿ	ੜੀ	ੜੁ	ੜੂ	ੜੇ	ੜੈ	ੜੋ	ੜੌ	ੜੰ	ੜਾਂ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 17 ਸ਼ਬਦ-ਲੜੀਆਂ

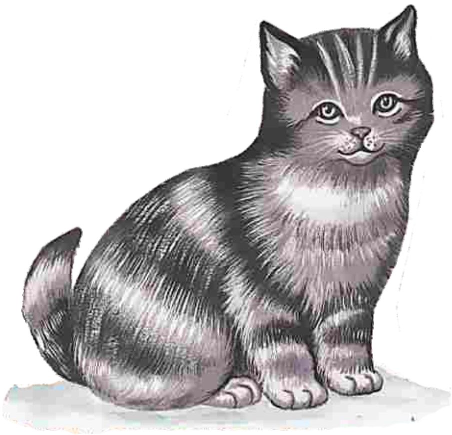

ਬਿੱਲੀ

ਮਾਣੋ ਬਿੱਲੀ

ਕਾਲ਼ੀ ਮਾਣੋ ਬਿੱਲੀ

ਮੋਟੀ ਕਾਲ਼ੀ ਮਾਣੋ ਬਿੱਲੀ

ਸਾਡੀ ਮੋਟੀ ਕਾਲ਼ੀ ਮਾਣੋ ਬਿੱਲੀ

ਬੂਟ

ਕਾਲ਼ੇ ਬੂਟ

ਸੋਹਣੇ ਕਾਲ਼ੇ ਬੂਟ

ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਕਾਲ਼ੇ ਬੂਟ

ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਕਾਲ਼ੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਬੂਟ

ਪਾਣੀ

ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ

ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ

ਰੋਜ਼ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ

ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਤਾਜ਼ਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ

ਅਧਿਆਪਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਲੜੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਵਾਉਣ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 18 ਮਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਾ

ਬਿੱਲੀ ਬਲੂੰਗੜਾ

ਗਊ ਵੱਛਾ

ਘੋੜੀ ਵਛੇਰਾ

ਕੁੱਤੀ ਕਤੂਰਾ

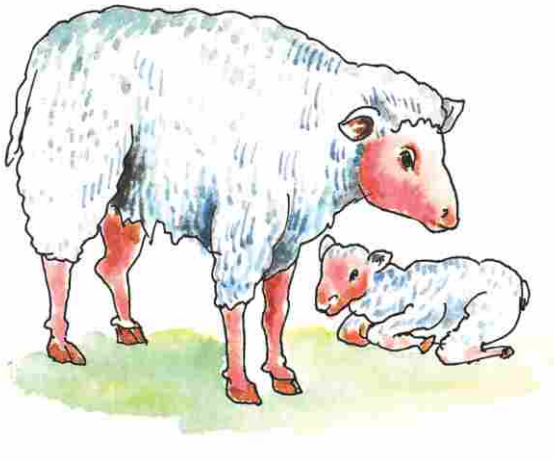

ਭੇਡ ਲੇਲਾ

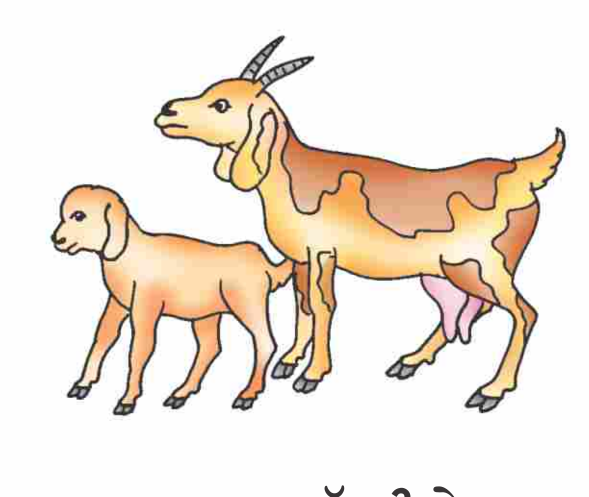

ਬੱਕਰੀ ਮੇਮਣਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 19 ਮਿਲ਼ਾਓ, ਕੌਣ ਕੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ?

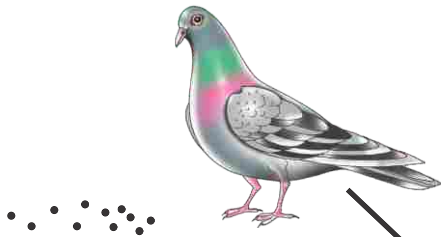

ਹੱਡੀ

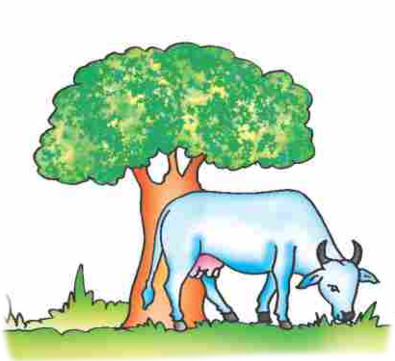

ਫਲ਼

ਦਾਣਾ

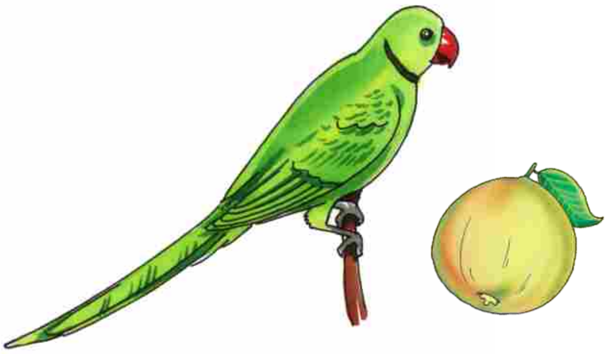

ਗੰਨਾ

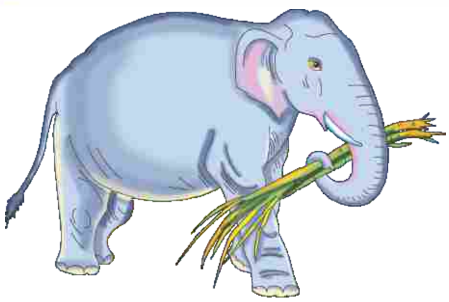

ਘਾਹ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

ਸਹੀ (✓) ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ (✗) ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਓ :—

1. ਬਿੱਲੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਲੂੰਗੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ☐
2. ਗਊ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਤੂਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ☐
3. ਘੋੜੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਛੇਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ☐
4. ਕੁੱਤੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੇਮਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ☐
5. ਭੇਡ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵੱਛਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ☐
6. ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੇਮਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ☐

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

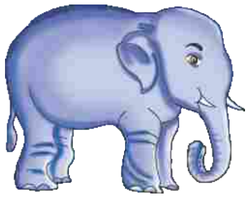
ਦਾਣਾ

ਘਾਹ

ਹੱਡੀ

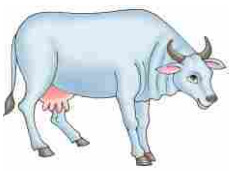
ਗੰਨਾ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 20 ਮੇਰਾ ਬਸਤਾ

ਮੇਰੇ ਕੋਲ਼ ਇੱਕ ਬਸਤਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਹਰਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਜ਼ਿੱਪਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।
ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।
ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ।
ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਏ ਹੈ।

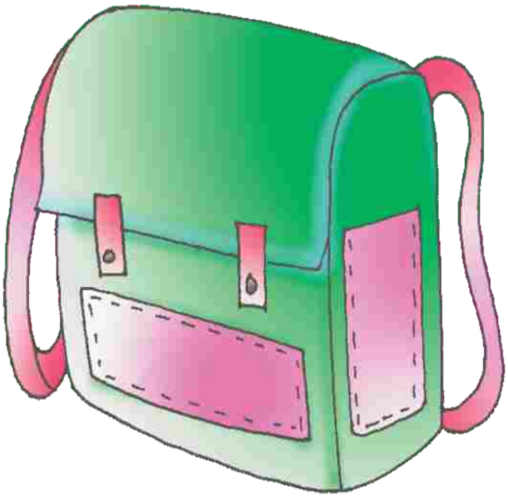

(ੳ) ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

1. ਤੁਹਾਡੇ ਬਸਤੇ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਰੰਗ ਹੈ ?

2. ਤੁਹਾਡੇ ਬਸਤੇ ਦੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਿੱਪਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ?

3. ਤੁਹਾਡੇ ਬਸਤੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ?

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 21 ਰੁੱਖ

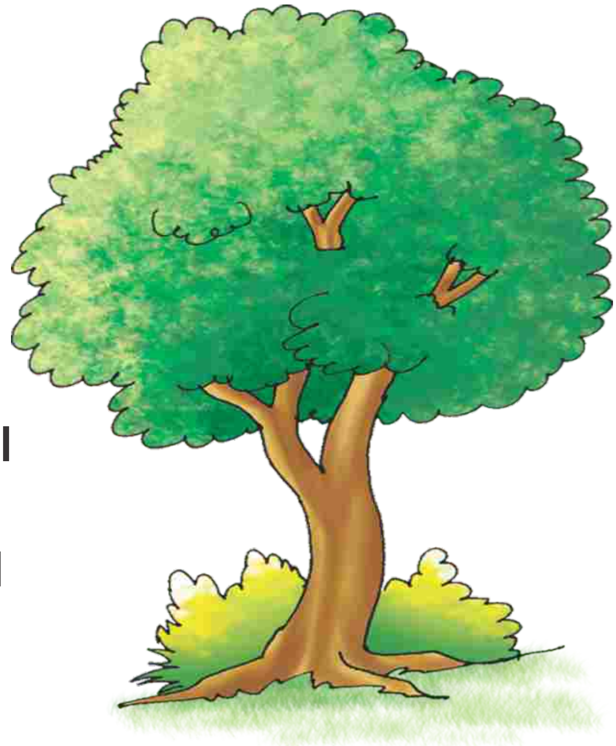

ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੁੱਖ ਹਨ।

ਰੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਛਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਹਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਠੇ ਫਲ਼ ਲਗਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਰੁੱਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਨੂੰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ੳ) ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲ਼ੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

1. ਰੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ______ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। (ਧੁੱਪ, ਛਾਂ)
2. ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ______ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਨੀਲੇ, ਹਰੇ)
3. ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ______ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। (ਫਲ਼, ਲੱਡੂ)
4. ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ______ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। (ਦੁੱਧ, ਪਾਣੀ)

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 22 ਭਲਾ ਬੁੱਝੋ ਖਾਂ !

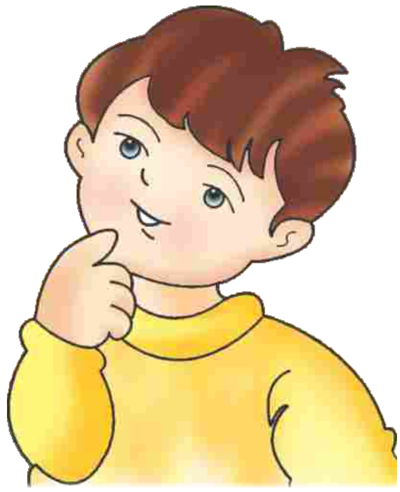

(1) ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ,
ਲੈ ਪਰਾਂਦਾ ਤੁਰੀ।

(2) ਨੀਲੀ ਟਾਕੀ ਚੌਲ਼ ਬੱਧੇ,
ਦਿਨੇ ਗੁਆਚੇ ਰਾਤੀਂ ਲੱਭੇ।

(3) ਇੱਕ ਡੱਬੀ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਦਾਣੇ,
ਬੁੱਝਣ ਵਾਲ਼ੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ।

(4) ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕਾਕਾ,
ਘਰ ਦਾ ਰਾਖਾ।

(5) ਗੋਲ਼-ਮੋਲ਼ ਕੋਠੜੀ,
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਈਓ ਨਾ।

(6) ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਭਜਾਈ ਜਾ,
ਸਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਈ ਜਾ।

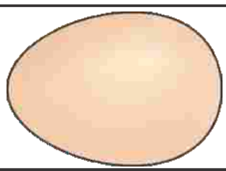 ਆਂਡਾ	ਸੂਈ-ਧਾਗਾ
ਤਾਲਾ	ਸਾਈਕਲ
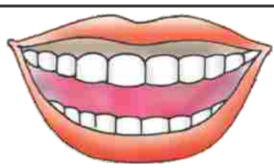 ਦੰਦ	ਤਾਰੇ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

(1) ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ,
ਲੈ ਪਰਾਂਦਾ ਤੁਰੀ।

(2) ਨੀਲੀ ਟਾਕੀ ਚੌਲ਼ ਬੱਧੇ,
ਦਿਨੇ ਗੁਆਚੇ ਰਾਤੀਂ ਲੱਭੇ।

(3) ਇੱਕ ਡੱਬੀ ਵਿੱਚ ਬੱਤੀ ਦਾਣੇ,
ਬੁੱਝਣ ਵਾਲ਼ੇ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ।

(4) ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਕਾਕਾ,
ਘਰ ਦਾ ਰਾਖਾ।

(5) ਗੋਲ਼-ਮੋਲ਼ ਕੋਠੜੀ,
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਈਓ ਨਾ।

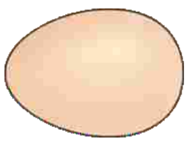

(6) ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ਼ ਭਜਾਈ ਜਾ,
ਸਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਈ ਜਾ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - 23 ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ

ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਾਲ-ਸਭਾ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੁੱਖ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ

ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਸਕੂਲ, ਚੰਗਾ, ਰੋਜ਼, ਨੇੜੇ)

1. ਮੇਰਾ ________ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਹੈ।
2. ਮੈਂ ਹਰ ________ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।
3. ਇਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ________ ਹੈ।
4. ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਕੂਲ ਬਹੁਤ ________ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂ ਯਾਦ ਕਰਵਾਓ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ 25 ਦਿਵਾਲ਼ੀ

ਦਿਵਾਲ਼ੀ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠੇ। ਅਸੀਂ ਨ੍ਹਾ-ਧੋ ਕੇ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮਿਠਿਆਈ ਅਤੇ ਪਟਾਕੇ ਵਿਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫਲ਼ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੇ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ-ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੀਪ-ਮਾਲ਼ਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਗਮਗ-ਜਗਮਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ਪਾਠ - ਅਭਿਆਸ

ੳ) ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ :

ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫਲ਼ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤੇ।

ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੀਪ-ਮਾਲ਼ਾ ਕੀਤੀ।

ਅ) ਖ਼ਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ਭਰੋ :

(ਦੀਪ-ਮਾਲ਼ਾ, ਭੀੜ, ਬਜ਼ਾਰ, ਦਿਨ)

1. ਦਿਵਾਲ਼ੀ ਦਾ ______ ਸੀ।
2. ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ______ ਲੈ ਕੇ ਗਏ।
3. ਦੁਕਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ______ ਸੀ।
4. ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ______ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰਹਿਤ ਦਿਵਾਲ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ।

Downloaded from https:// www.studiestoday.com